

Jaana Ketomäki

ELÄMÄNHALLINNALLISTEN
TEKIJÖIDEN YHTEYS
AMMATILLISTEN PERUSOPINTOJEN
NEGATIIVISEEN KESKEYTTÄMISEEN

Erityispedagogiikan
pro gradu -tutkielma
Syyslukukausi 2011
Kasvatustieteiden laitos
Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Ketomäki, Jaana. ELÄMÄNHALLINNALLISTEN TEKIJÖIDEN YHTEYS AMMATILLISTEN PERUSOPINTOJEN NEGATIIVISEEN KESKEYTTÄMISEEN. Erityispedagogiikan pro gradu -työ. Jyväskylän yliopiston kasvatustieteen laitos, 2011. 69 sivua. Julkaisematon.

Tämän tutkimuksen tarkoitus oli kartoittaa elämänhallinnallisten tekijöiden yhteyttä ammatillisten perusopintojen negatiiviseen keskeyttämiseen. Tutkimuksessa selvitettiin kvantitatiivisilla menetelmillä rahankäytön, harrastusten, nukkumistottumusten ja päihteiden käytön yhteyttä opinnoissa menestymiseen ja edistymiseen sekä negatiiviseen keskeyttämiseen. Aineistona olivat Niilo Mäki Instituutin Motivoimaa -hanketta varten kerätyt Internetpohjaisen kyselyn vastaukset ja oppilaitosten luovuttamat opiskelijarekisteritiedot.

Ammatillisessa oppilaitoksessa ensimmäistä vuotta opiskelevat vastaajat täyttivät kyselylomakkeen verkossa syksyllä 2009. Vastaajia oli yhteensä 1 213, joista tämän tutkimuksen aineistoksi rajattiin alle 25-vuotiaat nuoret. Lopullinen tutkimusjoukko oli 1 187. Aineistoa analysoitiin parametrisilla ja parametrittomilla menetelmillä suorittamalla ryhmävertailuja ja mallintamalla muuttujien välisiä yhteyksiä.

Tutkimuksessa ilmeni, että haasteet rahankäytön hallinnassa, harrastamattomuus, epäsäännölliset nukkumistottumukset ja päihteiden käyttö olivat yhteydessä heikompaan opinnoissa menestymiseen ja edistymiseen ensimmäisen opiskeluvuoden aikana. Opintojen sujumattomuus puolestaan voi olla yhteydessä opintojen keskeyttämiseen. Opintojen negatiiviseen keskeyttämiseen olivat suoraan yhteydessä haasteet rahankäytön hallinnassa, epäsäännölliset nukkumistottumukset ja päihteiden käyttö. Useammalla elämänhallinnallisella riskitekijällä yhdessä oli vahvempi yhteys opintojen sujumattomuuteen ja negatiiviseen keskeyttämiseen kuin yksittäisillä riskitekijöillä. Useammalta eri elämän osa-alueelta kasautuneet riskitekijät selittivät yhdessä noin 12 % negatiivisesta keskeyttämisestä.

Ammatillisten opintojen keskeyttämistä ehkäisevässä työssä tulisikin huomioida, että joidenkin nuorten opiskelijoiden kohdalla elämänhallinnalliset riskitekijät voivat vaikeuttaa opinnoista suoriutumista ja aiheuttaa negatiivisen keskeyttämisen riskiä.

AVAINSANAT: nuori, ammatillinen peruskoulutus, negatiivinen keskeyttäminen, elämänhallinta, syrjäytyminen

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	5
2 OPINTOJEN KESKEYTTÄMINEN OSANA NUORTEN SYRJÄYTYMISTÄ	8
3 AMMATILLISEN PERUSKOULUTUKSEN KESKEYTTÄMINEN	10
3.1 Ammatillisen peruskoulutuksen järjestäminen Suomessa.....	10
3.2 Opintojen keskeyttäminen.....	12
3.3 Opintojen keskeyttämisen riskitekijöiden näkyminen erityisopettajan työkuvassa.....	14
4 ELÄMÄNHALLINTA	18
5 NUORUUSIÄN ELÄMÄNHALLINNALLISET HAASTEET	21
5.1 Siirtyminen nuoruudesta aikuisuuteen.....	21
5.2 Elämänhallinnallisia riski- ja suojatekijöitä nuoren elämässä.....	23
5.2.1 Rahankäyttö.....	23
5.2.2 Harrastukset.....	25
5.2.3 Nukkumistottumukset.....	26
5.2.4 Päihteiden käyttö.....	27
6 TUTKIMUKSEN TEHTÄVÄT	30
7 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	31
7.1 Tutkimusaineisto.....	31
7.2 Muuttajat ja niiden mittaaminen.....	34
7.2.1 Opinnoissa menestymistä, edistymistä ja negatiivista keskeyttämistä mittaavat muuttajat.....	34
7.2.2 Elämänhallintaa kuvaavat muuttajat.....	35
7.3 Analyysit.....	38
7.3.1 Opinnoissa menestyminen.....	38
7.3.2 Opinnoissa edistyminen.....	38
7.3.3 Opintojen negatiivinen keskeyttäminen.....	39
7.3.4 Kasautuneet elämänhallinnan riskitekijät.....	39
7.3.5 Muut analyysit.....	41
8 TUTKIMUSTULOKSET	43
8.1 Rahankäyttö.....	43
8.2 Harrastukset.....	45

8.3 Nukkumistottumukset.....	46
8.4 Päihteiden käyttö.....	48
8.5 Kasautuneet elämänhallinnan riskitekijät.....	50
9 POHDINTA.....	52
9.1 Yhteenveto ja johtopäätökset.....	52
9.2 Tutkimuksen eettisyys ja tulosten luotettavuus.....	55
9.3 Jatkotutkimusaiheet.....	58
LÄHTEET.....	61

1 JOHDANTO

Ammatillisten oppilaitosten opettajien mukaan nuorten elämänhallinnan ongelmiin liittyvät keskeyttämiset ovat 2000-luvulla lisääntyneet (Rantanen & Vehviläinen 2007, 67). Myös ammatilliset erityisopettajat käsittelevät työssään yhä enemmän opiskelijoiden elämänhallinnan ongelmia. Hirvosen (2006, 108–109) tutkimuksessa ammatilliset erityisopettajat painottivat ammatillisen koulutuksen kasvatustavoitetta. Kasvattajan rooli opetustyössä kasvaa, kun opiskelijat tarvitsevat yhä enemmän tukea aikuisuuteen kasvamiseen sekä työelämän sääntöjen ja elämänhallinnan oppimiseen (Pirttimaa & Kaikkonen 2010, 61).

Nuorten syrjäytyminen on ajankohtainen haaste, johon voidaan vastata tukemalla nuorten kouluttautumista (Linnakangas & Suikkanen 2004, 112). Ammatillisten opintojen keskeyttämistä on Suomessa pyritty ehkäisemään jo yli kymmenen vuoden ajan muun muassa Euroopan sosiaalirahaston (ESR) rahoittamien hankkeiden avulla (Opetushallitus 2002, 4). Yksi ammatillisten opintojen keskeyttämisen ehkäisyä tukeva hanke on ESR:n rahoittama ja Niilo Mäki Instituutin (NMI) toteuttama Motivoimaa -hanke. Vuonna 2009 alkaneessa, kolmivuotisessa Motivoimaa -hankkeessa tavoitteena on tunnistaa ammattiopisto-opiskelijoiden oppimista ja opiskelua vaikeuttavia ongelmia, löytää keskeyttämiskeskeisissä olevia opiskelijoita sekä luoda tehostetun tuen menetelmiä keskeyttämisen ehkäisemiseksi (Määttä, Kiiveri & Kairaluoma 2011).

Tämä tutkielma on osa Motivoimaa -hanketta. Tutkielmassa tarkastellaan elämänhallinnallisten tekijöiden yhteyttä ammatillisten perusopintojen negatiiviseen keskeyttämiseen. Erityisopettajan työn näkökulmasta on tärkeää olla tietoinen, että opiskelijan ongelmat voivat liittyä koulun ulkopuolisiin haasteisiin. Opiskelun lisäksi nuori opettelee muun muassa rahankäyttöön, elämäntapavalintoihin, harrastuksiin, terveyteen ja sosiaalisiin suhteisiin liittyvää itsenäistä päätöksentekoa (Vanhalakka-Ruoho 2007). Ammatillisissa oppilaitoksissa toimivat erityisopettajat voivatkin työssään kohdata monenlaisia tuen tarpeita liittyen myös elämänhallinnan haasteisiin.

Nuorten elämänhallinnan mittaamiseen on luotu testistö, joka perustuu elämänhallinnallisten selviytymiskeinojen tarkasteluun (Frydenberg & Lewis 1993). Heikot selviytymiskeinot voivat olla taustalla silloin, kun nuoren hallinta alkaa horjua useammalla

elämän osa-alueella (Koskinen 2007, 9). Motivoimaa -hankkeen toteuttamassa kyselyssä elämänhallinnallisia tekijöitä ei kuitenkaan tutkittu elämänhallinnallisia selviytymiskeinoja mittaavalla testistöllä, vaan pikemmin nuoruuden elämänvaiheeseen liittyvien riskitekijöiden kuten päihteiden käytön näkökulmasta. Tällaiselle tarkastelutavalle ei ole vahvaa teoreettista pohjaa, vaan elämänhallintaa koskevat kysymykset on luotu Motivoimaa -hankkeen tutkimustyötä varten.

Tässä tutkielmassa selvitettiin onko rahankäytöllä, harrastamisella, nukkumistottumuksilla ja päihteiden käytöllä yhteyttä ammatillisten perusopintojen keskeyttämiseen ja opintojen heikompaan sujumiseen. Lisäksi aiemmat tutkimukset osoittavat, että negatiivisen keskeyttämisen taustalla on yleensä usean riskitekijän kasautuminen (Kivekäs 2001; Kuronen 2011, 51). Tämän vuoksi yksi tutkimustehtävä oli pyrkiä selittämään negatiivista keskeyttämistä ja opintojen heikompaan sujumista useammalta eri elämän osa-alueelta kasautuneilla elämänhallinnan riskitekijöillä.

Aiemman tutkimuksen mukaan nuorten elämänhallinnalliset haasteet voivat liittyä hallitsemattomaan alkoholin käyttöön (Hull & Slone 2004), rikolliseen käyttäytymiseen, runsaaseen tupakointiin ja mietojen huumeiden käyttöön (Hirschi 2004). Aiempi tutkimus myös osoittaa, että velkaantuminen voi olla merkki hallinnan katoamisesta rahankäytön suhteen (Lehtinen & Remes 2005). Nukkumistottumuksilla puolestaan voi olla yhteys koulumenestykseen (Wolfson & Carskadoni 1998), ja vapaa-ajanviettotavoilla on yhteys koulunkäyntiin sitoutumiseen (Dotterer, McHale & Croute 2007). Ammatillisten opintojen keskeyttämisen ja erilaisten elämänhallinnallisten tekijöiden yhteys on toistaiseksi tutkimatonta aluetta.

Tutkimuksen aineistona käytettiin NMI:n Motivoimaa -hankkeen aineistoa, joka koottiin syksyllä 2009 ammatilliset perusopinnot Jyväskylän ammattiopistossa aloittaneilta opiskelijoilta. Aineiston hankinta toteutettiin laajalla Internet-pohjaisella kyselyllä, johon vastasi 1 219 Jyväskylän ammattiopiston ensimmäisen vuoden opiskelijaa. (Määttä, Kiiveri & Kairaluoma 2011.) Lisäksi kyselyyn vastanneista opiskelijoista oli käytössä kesällä 2010 oppilaitoksilta saadut tiedot keskeyttämisistä ja opintojen sujumisesta ensimmäisen lukuvuoden aikana.

Opintojen sujumista tutkittiin, koska sen voidaan olettaa olevan yhteydessä negatiivisen keskeyttämisen riskiin. Opetushallituksen toteuttamassa ammatillisten opintojen keskeyttämistä ehkäisevässä hankekokonaisuudessa negatiivisten keskeyttäjäien riskiryhmään katsottiin kuuluvaksi opiskelijat, joiden opinnot eivät sujuneet toivotulla tavalla.

la sekä opiskelijat, joilla alkoi kertyä hylättyjä ja suorittamatta jääneitä kursseja (Opetushallitus 2002, 15). Tutkielmassa opinnoissa menestymisen mittarina käytettiin oppilaitokselta saatuja tietoja opiskelijoiden arvosanojen keskiarvoista, ja opinnoissa edistymisen mittarina käytettiin ensimmäisen opiskeluvuoden aikana suoritettujen opintoviikkojen määrää.

Tutkielmassa käytetty muuttuja negatiivinen keskeyttäminen määriteltiin opintonsa keskeyttäneiden opiskelijoiden itse ilmoittaman keskeyttämisen syyn perusteella. Keskeyttämistä pidetään negatiivisena, ellei se liity työelämään tai armeijaan siirtymiseen, tai opintojen jatkamiseen jossain muualla (Määttä, Kiiveri & Kairaluoma 2011). Elämänhallinnallisia riskitekijöitä kuvaavia muuttujia olivat rahankäyttö, harrastaminen, nukkumistottumukset ja päihteiden käyttö. Tiedot riskitekijöistä perustuivat kyselyn vastauksiin. Aineiston analysointi suoritettiin tilastollisilla menetelmillä. Aineistosta tehtiin ryhmien välisiä vertailuja parametrisilla ja parametrittomilla testeillä. Muuttujien välisiä yhteyksiä mallinnettiin regressioanalyseilla. Tässä tutkielmassa kuvataan ammatillisten opintojen ja nuorten elämään liittyvien elämänhallinnallisten tekijöiden teoreettista taustaa, tutkimuksen toteutus, tutkimustulokset ja tuloksiin liittyvää pohdintaa.

2 OPINTOJEN KESKEYTTÄMINEN OSANA NUORTEN SYRJÄYTYMISTÄ

Nuorten syrjäytymistä koskeva tutkimustieto on monilta osin vajavaista ja hajanaista (Nurmi 2011). Syrjäytymisen tutkimiseen liittyy monia haasteita. Ensinnäkin syrjäytymistä itseään ei voi mitata. Työttömyyttä ja päihteiden käyttöä voidaan tarkastella erilaisista tutkimuksellisista näkökulmista, tai nuorilta voidaan kysyä ystävien ja harrastusten puutteesta. Syrjäytyminen sen sijaan on teoreettinen käsite, jonka mittaaminen edellyttäisi käsitteellistämistä ja mallintamista. Ainakaan tällä hetkellä syrjäytymisen käsitteestä ei vallitse yksimielisyyttä. (Myllyniemi 2009, 124.)

Syrjäytymisen määrittelyn haasteista huolimatta nuorten syrjäytymisestä voidaan esittää arvioita ja pyrkiä kartoittamaan syrjäytymiseen liittyviä ilmiöitä. Kaukosen (2007) arvion mukaan vuoden 2005 loppuun mennessä syrjäytyneitä 15–24-vuotiaita nuoria oli Suomessa 20 000. Näistä nuorista 14 000:llä ei ollut toisen asteen koulutusta.

Nuorten ammatillisen koulun keskeyttämistä tutkinut Marja Kivekäs (2001) näkee syrjäytymisen prosessina, jossa yksilöt ja ryhmät joutuvat sivuun omasta yhteisöstään sekä yhteiskunnan normaaliudesta ja menettävät elämänhallinnan, vaikuttamisen- ja valtanmahdollisuuksia. Syrjäytymisvaarassa olevien nuorten koulutukseen kiinnittyminen on myös usein hyvin heikkoa. Peruskoulun jälkeisen koulutuksen puuttuminen puolestaan ennustaa nuorten myöhempää elämää kuten keskimääräistä heikompaan työmarkkina-asemaa ja alhaista tulotasoa aikuisuudessa (Vanttaja & Järvinen, 2004). Hyvä koulutus parantaa kaikissa ikäryhmissä työllistymisen mahdollisuuksia. Varsinkin laman aikana heikoimmin koulutetut ja iäkkäimmät menettävät työnsä ensimmäisinä, ja elpymisvaiheessa he työllistyvät viimeisenä. (Autio ym. 1999, 25.)

Syrjäytyminen on kuitenkin ongelmana kokonaisvaltaisempi kuin pelkkä koulun keskeyttäminen. Koulu on yksi osa nuoren elämää, mutta perhesuhteet ja ystäväpiiri, vapaa-aika ja harrastukset ovat myös alueita, joilla lapsen ja nuoren hyvinvointi ja syrjäytyminen saattavat näkyä. (Ihatsu & Koskela 2001, 20.) Syrjäytymisen taustalla voivat olla esimerkiksi nuorten perhetausta tai vanhempien arvot, toimintatavat ja roolimallit. Syyt voivat olla myös yksilöllisiä. Esimerkiksi oppimisvaikeudet voivat selittää nuorten syrjäytymistä, kuten myös nuorten masentuneisuus tai vähäinen oppimismotivaatio.

(Nurmi 2011.) Koulutuksen ulkopuolelle jääminen nuoruusiässä ei myöskään kaikkien kohdalla merkitse pitkälle ulottuvaa syrjäytymiskierrettä (Vanttaja & Järvinen 2004).

Nuorten omia näkemyksiä syrjäytymisen syistä on selvitetty vuoden 2009 Nuori-sobarometrissa. Nuorten arvioissa sosiaaliset syyt ovat tärkeimpiä syitä syrjäytymiselle. Ystävien puute on nuorten mielestä tärkein syrjäytymisen syy. Toiseksi tärkeimpänä syynä pidetään joutumista huonoon seuraan. Nuoret kokivat myös päihteet erittäin vahvasti syrjäytymisen syyksi. Enemmistön mielestä syrjäytyminen johtuu ainakin jonkin verran työpaikan tai koulutuksen puutteesta. (Myllyniemi 2009, 125.)

Nurmen (2011) mukaan nuoren syrjäytymiskierteeseen voidaan vaikuttaa useassa eri kouluttautumisuran vaiheessa kuten peruskoulussa, 10-luokalla tai ammattikoulussa. Syrjäytymiskiirteen katkeamiseen voidaan vaikuttaa esimerkiksi oppilaanohjauksella tai ammatinvalinnan ohjauksella. Syrjäytymiskiirteen katkaisemisen onnistumiseksi on tärkeää kartoittaa nuoren tilanne perusteellisesti ja käyttää sellaisia interventioita, joiden tehokkuudesta on tutkittua tietoa. Oppilaitoksissa syrjäytymistä voidaan ehkäistä välittömällä puuttumisella silloin kun opettajalla herää huoli opiskelijasta (Muuronen 2007, 121).

3 AMMATILLISEN PERUSKOULUTUKSEN KESKEYTTÄMINEN

3.1 Ammatillisen peruskoulutuksen järjestäminen Suomessa

Suomessa ammatillinen peruskoulutus perustuu lakiin ammatillisesta koulutuksesta (1998/630) ja lakiin ammatillisesta aikuiskoulutuksesta (1998/631). Ammatillisen peruskoulutuksen tavoitteena on antaa opiskelijoille riittävä ammattitaito ja perusvalmiudet ammatin harjoittamiseen. Koulutuksen tavoitteena on lisäksi tukea opiskelijoiden kehitystä tasapainoisiksi yhteiskunnan jäseniksi sekä tarjota opiskelijoille jatko-opintojen, harrastusten sekä persoonallisuuden monipuolisen kehittämisen kannalta tarpeellisia tietoja ja taitoja. (Laki ammatillisesta koulutuksesta 21.8.1998/630 5§.) Ammatillinen perustutkinto suoritetaan pääasiassa kolmessa vuodessa. Tutkinto koostuu 120 opintoviikosta, joista 90 on ammatillisia, 20 yleissivistäviä ja 10 opintoviikkoa vapaasti valittavia opintoja. (Opetushallitus 2010.)

Ammatillisen koulutuksen syntyisessä ja kehittämisessä ovat näkyneet monenlaiset nuoriin kohdistuvat yhteiskunnalliset tavoitteet. Useita käsityön ja teollisuuden valmistavia ammattikouluja aloitti toimintansa 1890- ja 1900-luvuilla. Työsuojelulainsäädäntö rajoitti tuolloin alle 15-vuotiaiden mahdollisuuksia päästä oppilaiksi tehtaisiin ja käsityöverstaisiin. Tästä syystä valmistavien ammattikoulujen perustamisen tavoitteena oli ammattiin opettamisen lisäksi myös nuorten varastointi. Valmistavia ammattikouluja perustamalla saatiin alle 15-vuotiaat kaupunkilaispojat pois kaduilta maleksimasta. (Kaarninen 2001, 123–124.) 1930-luvulla yhteiskunnallisena huolena oli äitien lisääntyvä ansiotyö kodin ulkopuolella. Tämän vuoksi yhteiskunnan oli entistäkin tärkeitä saattaa lapset kansakoulun jälkeen valvottuun hyödylliseen toimintaan. (Kettunen 2001, 65.)

Vielä 1940-luvun alussa koulu ei ollut erityisasemassa tavallisen suomalaisen aikuistumisessa ja itsenäistymisessä. Työ oli ylivoimainen vaihtoehto nuorille. Työn tekeminen ei täten ollut osoitus koulutushalottomuudesta tai -kyvyttömyydestä eikä koulu

ollut välttämätön työn tekemisen ja ammatin oppimisen kannalta. Nykyään koulutus on työhön pääsyn ja työuralla etenemisen ehto. (Heikkinen & Henriksson 2001, 239, 241.)

Laissa on määritelty ammatillisen koulutuksen nykyiset yhteiskunnalliset tavoitteet. Ammatillisen koulutuksen tavoitteita ovat väestön ammatillisen osaamisen kohottaminen, työelämän kehittäminen, työelämän osaamistarpeisiin vastaaminen sekä työllisyyden edistäminen (Laki ammatillisesta koulutuksesta 21.8.1998/630 2§). Ammatillisen peruskoulutuksen tarjonnan tavoite on, että koko perusopetuksen päättävälle ikäluokalle voidaan turvata mahdollisuus lukio- tai ammatillisiin opintoihin (Opetusministeriö 2005, 48). Kettusen (2001, 52) mukaan koulutuksen nykykorostukset ovat vastausta yhteiskunnallisiin tarpeisiin. Nykymuotoisella koulutuksella pyritään hänen mukaansa parantamaan innovatiivista kilpailukykyä ja kykyä vastata kansainvälistymisen uusiin haasteisiin. Pienenevät ikäluokat ovat haaste koulutukselle, koska tulevaisuudessa koko ikäluokkaa tarvitaan ammattitaitoisilla työmarkkinoilla (Launonen 2005, 3).

Tarkemmat ammatillisen koulutuksen tavoitteet on määritelty eri alojen ammatillisten perustutkintojen perusteissa. Tavoitteisiin on kirjattu muun muassa koulutuksen keskeyttämisen ehkäisy. Tavoitteissa vaaditaan yhdenvertaisia mahdollisuuksia osallistua ammatilliseen koulutukseen ja sijoittua koulutuksen jälkeen työhön erilaisista oppimisedellytyksistä riippumatta. Tämän vuoksi opiskelijahuollon tulee edistää ongelmien varhaista tunnistamista sekä niihin puuttumista ja tällä tavoin ehkäistä koulutuksen keskeytymistä ja nuorten syrjäytymistä. (Opetushallitus 2009, 258, 264.)

Erytisopetus on yksi osa erityisiä opetus- ja opiskelijahuollon palveluita. Koulutuksen järjestäjän tulee huolehtia erityisopetuksen järjestämisestä. (Laki ammatillisesta koulutuksesta 21.8.1998/630 20§.) Ammatillisen erityisopetuksen toteuttamiseksi edellytetään, että koulutuksen järjestäjä laatii erityisopetuksen suunnitelman, jossa määritellään erityisopetuksen periaatteet. Periaatteista tulee käydä ilmi erityisopetuksen tavoitteet, toteutus, opetusmenetelmät, tuki- ja erityispalvelut, asiantuntijapalvelut, yhteistyötahot ja vastuut. Erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan koulutus tulee toteuttaa yhdenvertaisuusperiaatteen mukaan ensisijaisesti tavallisessa oppilaitoksessa samoissa opetusryhmissä muiden opiskelijoiden kanssa. (Opetushallitus 2009, 258–259.)

3.2 Opintojen keskeyttäminen

Ammatillisen koulutuksen keskeyttäminen on suurempaa kuin muilla koulutussektoreilla (Opetusministeriö 2005, 58). Vuonna 2008 tutkintoon johtavan ammatillisen koulutuksen Keski-Suomessa keskeytti kokonaan 8,6 % ammatillisen koulutuksen opiskelijoista (Tilastokeskus 2010a). Vastaava luku koko Suomea koskien oli 8,9 % (Tilastokeskus 2010b, 2). Keskeyttäminen on suurinta opintojen alkuvaiheessa. Keskeyttämisen syitä ovat useimmiten epäonnistunut koulutusvalinta tai oppimis- ja opiskeluvaikeudet. Ammatillinen koulutus keskeytetään herkästi tai siirrytään toiseen koulutukseen, jos koulutus ei ole ollut opiskelijalle ensisijainen valinta. Keskeyttämisen taustalla voi myös olla kokemus opintojen liian suurista teoreettisista vaatimuksista. (Opetusministeriö 2005, 60–61.) Kurosen (2011, 50) mukaan nuoret tekevät alavalintoja ammatilliseen koulutukseen hakiessaan vähäisen tiedon ja ohjauksen varassa. Tämän vuoksi nuorten käsitykset koulutuksen sisällöistä ja työllistymismahdollisuuksista ovat epätarkkoja.

Suurimpana riskinä koulutukseen hakeutuessaan nuoret itse pitävät vääriä valintoja ja opintojen keskeyttämistä. Nuoret kokevat haastavaksi sen, että opiskelupaikkaa haettaessa täytyy tehdä pitkälle myöhempään elämään vaikuttavia ratkaisuja. Osa nuorista kritisoi suomalaisen yhteiskunnan koulutuskeskeisyyttä. Nuoret eivät pidä koulutusta työn osaamisen välttämättömänä ehtona, jolloin kouluttautuminen tuntuu turhalta. (Pietikäinen 2005.) Nuoret myös tietävät, ettei koulutus takaa työpaikan saantia. Nuorten uskoa koulutuksen hyödyllisyyteen nakertavat kokemukset muiden nuorten ja omien vanhempien työttömyydestä. Tämä näkyy muun muassa siten, että nuoret jättävät helposti toisen asteen opintonsa kesken niillä koulutusaloilla, joilla työllistymisnäkyvät ovat heikot. Epävarmuutta valintoihin luo myös se, että yhä useammilla ihmisillä on elämänsä aikana useita eri ammatteja. (Lämsä 2009, 25–26.)

Opintojen keskeyttäminen on usein monen eri tekijän yhteisvaikutusta ja jokainen keskeyttämistapaus on omanlaisensa (Kuronen 2011, 51). Keskeyttämiseen voivat vaikuttaa väärän koulutusvalinnan ja oppimisvaikeuksien lisäksi motivaatio-ongelmat, koulussa menestymättömyys, peruskoulun aikaiset koulukokemukset, poissaolojen kertyminen, tuen puute ja koulussa viihtymättömyys. Keskeyttäminen voi olla nuorelle pitkäaikaisen prosessin tulos tai se voi olla yhtäkkiäinen päätös lopettaa opinnot, kun elämäntilanne käy liian haastavaksi. (Kivekäs 2001.) Joskus pieni mietintähetki voi olla nuorelle tarpeen, mutta usein keskeyttämistilanne on turhauttava ja uuvuttava. Osa kes-

keyttäjäistä vaihtaa paremmin itselleen ja tavoitteisiinsa sopivan opinto-ohjelman ja osa palaa aikanaan takaisin keskeytyneiden opintojen pariin. Osa ei koskaan jatka opintojaan. (Jäppinen 2007, 10.)

Joidenkin keskeyttämisvaarassa olevien tai keskeyttäneiden opiskelijoiden kohdalla erityisoppilaita kriteerit täyttyvät, mutta kaikki keskeyttäjät eivät välttämättä ole erityisoppilaita. Yleisenä yhdistävänä tekijänä keskeyttämisen taustalla on aikaisempi huono koulumenetys. (Opetushallitus 2002, 15.) Opintojen keskeyttämisen syyt voivat olla myös kouluun tai opiskeluun liittymättömiä syitä kuten kriisit perheessä, päihdeongelma tai muut psykososiaaliset ongelmat. Keskeyttäminen voi johtua laajemmista elämänhallinnallisista haasteista. (Muuronen 2007, 117.) Varsinkin niille opiskelijoille, jotka ammatillisten opintojen aloittamisen yhteydessä muuttavat pois kotoa, voi siirtävävaihe tuottaa laajempia elämänhallinnallisia haasteita. Peruskoulun jälkeen kotoa irtautuminen tuo vapauden tunteen, mutta on samalla nuorelle riskialtista aikaa. Moni haluaa kokeilla sellaisia asioita, joihin kotona vanhempien valvovien silmien alla ei ole ollut mahdollisuuksia. Tällöin esimerkiksi päihteiden käyttö ja vapaa-ajan viettäminen ystävien kanssa voivat viedä huomion opiskelusta. (Kuronen 2011, 61.)

Kivekkään (2001) tutkimuksessa mielenkiintoinen tulos oli, että nuoret, vasta koulutuksen aloittaneet opiskelijat suhtautuvat yleensä luottavaisesti tulevaisuuteen. Kivekkään aineistossa keskeyttäneet suhtautuivat yleensä vielä hieman positiivisemmin tulevaisuuteen kuin opintoja jatkaneet. Opinnot voidaan siis aloittaa erittäin positiivisin asentein mutta jostain syystä keskeyttävällä tilanne muuttuu. Keskeyttävällä opiskelijoilla oli opintoja aloittaessa eniten pelkoa oman yksityiselämän vaikuttavuudesta opiskeluun. Keskeyttäneillä voi siis olla jo opintojen alussa henkilökohtaisia ongelmia kuten päihdeongelmaa tai ns. ”levotonta elämäntapaa”, joiden he itsekin aavistavat vaikuttavan opiskeluihin kiinnittymiseen.

Opintojen keskeyttämiset voidaan jakaa keskeyttämissyyn perusteella positiivisiin ja negatiivisiin keskeyttämissiin. Positiivinen keskeyttäminen tarkoittaa sitä, että opiskelija hakeutuu toiselle koulutuslalle tai toiseen oppilaitokseen ammatinvalintansa selkiytyttyä (Opetushallitus 2002, 33). Myös työelämään hakeutuminen tai armeijaan siirtyminen voidaan nähdä positiivisena syynä keskeyttää opinnot (Määttä, Kiiveri & Kairaluoma 2011). Se osa keskeyttäneistä, joka tavallaan jää ajalehtimaan eikä yritä etsiä ratkaisua tilanteeseen, on syrjäytymisvaarassa. Opinnot keskeyttävälle nuorille on tyy-

pillistä, että he hakevat aluksi syytä keskeyttämiseen itsensä ulkopuolelta. Vasta aikaa myöten uskalletaan tarkastella myös itseä ja omaa elämäntilannetta. (Kivekäs 2001.)

Negatiivisen keskeyttämisen ehkäisy on monenlaisista keskeyttämisen vähentämiseen pyrkivistä toimenpiteistä huolimatta suuri haaste koulutuksen järjestäjille ja koulutuspolitiikalle (Jäppinen 2007, 11). Keskeyttämisriskissä olevien nuorten tukeminen on haaste oppilaitoksille, koska nuorten elämässä on kerroksittain paljon muutakin kuin opiskelu. Kaikkia ohjauksen tarpeita ei voida tunnistaa vain oppilaitoksen näkökulmasta. (Kuronen 2011, 51.)

3.3 Opintojen keskeyttämisen riskitekijöiden näkyminen erityisopettajan työnkuvassa

Ammatillisten opintojen keskeyttämistä ei Suomessa ole tutkittu laajemmin erityisopetuksen näkökulmasta. Opintojen keskeyttämiseen liittyvät riskitekijät näkyvät kuitenkin yhä enemmän ammatillisten erityisopettajien työssä. Hirvosen haastattelemien erityisopettajien mukaan heidän työnsä on päävoittoisesti ammatinopetuksen yhteydessä tapahtuvaa yksilö- ja kasvatustyötä. (Hirvonen 2006, 96.) Myös tulevaisuuden näkymissä nostetaan esiin ammatillisen erityisopettajan rooli kasvattajana. Ammatilliset erityisopettajat näkevät, että tulevaisuudessa opiskelijoiden lisääntyvä moninaisuus vaikuttaa työnkuvaan sitä laajentavasti. Kasvattajan rooli opetustyössä kasvaa, kun opiskelijat tarvitsevat yhä enemmän tukea aikuisuuteen kasvamiseen sekä työelämän sääntöjen ja elämänhallinnan oppimiseen. Erityisopettajat myös epäilevät, että heidän työnsä tulee jatkossa olemaan yhä enemmän kiireellisiin akuutteihin tilanteisiin vastaamista. (Pirttimaa & Kaikkonen 2010, 61–62.)

Joidenkin opiskelijoiden kohdalla erityisopettajat pitävät kasvatuksellisia tavoitteita pääasiallisina tavoitteina. Kasvatustavoitteet korostuvat etenkin moniongelmaisten opiskelijoiden kanssa työskenneltäessä. Mitä moniongelmaisempi opiskelija on, sitä enemmän opettajalta vaaditaan joustavuutta. Tällöin kasvattamisesta ja tämän hetken ongelmien selvittelystä tulee ammattiin opettamista tärkeämpi tavoite. Erään Hirvosen haastatteleman erityisopettajan mielipide oli, että ihmisen selviäminen elämässä on paljon tärkeämpää kuin se, että osaa tehdä työtä. Tämän opettajan mielestä koulutuksessa tulisi keskittyä siihen, että tarjotaan opiskelijoille laajempia selviytymiskeinoja elämää

varten. Monen erityisopettajan mielestä opettajan vaikutus elämäntaitojen opettamisessa voikin olla merkittävä. (Hirvonen 2006, 109, 114, 118.)

Arvioidessaan työhönsä liittyviä erilaisia rooleja ammatilliset erityisopettajat tunsivat esitetyistä työn rooleista parhaiten kannustajan ja vasta toiseksi opettajan roolit. Laajempi kannustajan ja tukijan työ vaikuttaa sopivan ammatillisen erityisopettajan työnkuvaan. Vaikka varsinaiset oppimistulokset olisivat heikot, erityisopettajat näkevät oppimisella olevan merkitystä kokonaiskuntoutuksellisesti. (Hirvonen & Pynnönen 2010, 41–42.) Erityisryhmissä työskennelleet opettajat korostivat työnkuvassaan myös hoivaa ja huolenpitoa. Tällä tarkoitettiin opiskelijan moniongelmaisuuuden ymmärtämistä ja opetuksen tason mukauttamista heille sopivaksi. Erityisopetus tarjoaa mahdollisuudet hyvälle opiskelijatuntemukselle ja opiskelijoiden yksilölliselle huomioimiselle. (Hirvonen 2006, 96, 113).

Varsinkin ensimmäisten viikkojen aikana toteutettu henkilökohtainen tuki ja ohjaus ovat ratkaisevia erityisopiskelijalle opintoihin sitoutumisen ja ryhmäytymisen kannalta (Honkanen 2006, 88). Opintojen aloittamisvaihe onkin keskeyttämisen kannalta kriittinen vaihe. Aloittavilla opiskelijoilla voi olla hyvin eritasoisia tuen tarpeita. Toisille opiskelijoille riittää normaaliohjauksen lisäksi ajoittainen kannustus, kun taas toiset tarvitsevat kasautuneiden ongelmiansa vuoksi laajamittaisia yksilöllisesti räätälöityjä tukimuotoja. (Opetushallitus 2002, 14, 23.)

Opiskelijoiden ohjaus koko koulutuksen ajan on hyväksi todettu keskeyttämistä ehkäisevä toimintamalli. Ohjauksen saatavuus ja tarjonta sekä ohjaustoiminnan organisointi ja kokonaisvaltaisuus ovat ohjauksen tehokkuuden kannalta tärkeitä tekijöitä. (Jäppinen 2007, 40, 54.) Erityistä tukea tarvitsevat opiskelijat tarvitsevat usein runsaasti henkilökohtaista ohjausta, jossa huomioidaan myös koulun ulkopuoliset tekijät. Monipuolisella opinto-ohjauksella voidaan vahvistaa opiskelijan elämähallintataitoja, itse-tuntemusta ja itseluottamusta. (Hirvonen, Lerkkanen & Muuronen 2007, 138, 140.) Opiskelijat itsekin kokevat henkilökohtaisen ohjauksen tärkeäksi. Henkilökohtaisten keskusteluiden avulla voidaan tukea opiskelijan motivaatiota sekä auttaa opiskeluun ja henkilökohtaiseen elämään liittyvien ongelmien ratkaisemisessa. (Launonen 2005, 33.)

Ammatillisen erityisopettajan työnkuvaan voi myös liittyä opiskelijahuollollinen työ. Opettajat voivat kuulua opiskelijahuoltoryhmään tai asioida työryhmän kanssa muuten. (Hirvonen 2006, 99.) Opiskeluvaikeuksissa, poissaoloihin ja elämähallintaan liittyvissä vaikeuksissa sekä muissa elämään liittyvissä ongelmissa tukea tarjotaan ensi-

sijaisesti opiskelijahuollon toimesta (Honkanen 2006, 110). Jäppinen (2007, 55, 59) korostaa ohjauksen moniammatillisuutta. Ohjausta toteuttaviin moniammatillisiin opiskelijahuoltoryhmiin kuuluu tavallisesti rehtori tai apulaisrehtori, opinto-ohjaaja, terveydenhoitaja, kuraattori, erityisopettaja ja mahdollisesti muita opiskelijoiden kanssa työskenteleviä ammattilaisia.

Mitä enemmän opiskelijalla on ongelmia tai mitä laaja-alaisempi vaikeus on, sitä enemmän erityisopettajan työssä korostuvat verkostoituminen ja yhteistyö muiden asiantuntijoiden kanssa. Ammatilliset erityisopettajat tekevät työtään paljon yhteistyössä kuraattoreiden, opinto-ohjaajien ja terveydenhoitajien kanssa. Tärkeitä oppilaitoksen ulkopuolisia yhteistyökumppaneita ovat muun muassa mielenterveystoimisto, psykiatrisen poliklinikka ja sosiaaliviranomaiset. (Hirvonen 2006, 99–100, 114.) Yhteistyön lisääntyminen nousi esiin myös ammatillisten erityisopettajien tulevaisuuden näkymissä. Tulevaisuudessa ammatillisen erityisopettajan työhön saattaa liittyä kasvava joukko muita ammattilaisia ja lisääntyvä yhteistyö erilaisten ammattiryhmien kanssa. (Pirttimaa & Kaikkonen 2010, 62.)

Ammatilliset erityisopettajat kokevat, että kehittämisresursseja tarvittaisiin haastavien opiskelijoiden kohtaamiseen ja tukemiseen. Opettajien kokemina haasteina korostuivat hieman epämääräisesti hahmottuvat tuen tarpeet, jotka liittyvät nuoren oman elämän hallintaan tai sosiaaliseen ja oppimisen ympäristöihin. Esimerkkeinä näistä haasteista erityisopettajat nostivat opiskelijat, joilla on motivaation puute, jotka ovat paljon poissa eivätkä sitoudu opiskeluun tai joille arkielämän hallinta tuntuu vaikealta. (Pirttimaa & Kaikkonen 2010, 66–67.) Opintojen keskeyttämistä voidaankin vähentää tukitoimilla, joissa otetaan huomioon myös opintojen ulkopuoliset tekijät kuten elämänhallinta ja terveydenhuolto (Jäppinen 2007, 70). Opiskelijoita voidaan ohjata esimerkiksi rahankäytön suunnittelussa, asunnon hakemisessa, säännöllisen elämänrytmin löytämisessä ja liikuntaan liittyvissä asioissa (Launonen 2005, 26).

Kehittämisresurssien käyttäminen opintojen keskeyttämisen ehkäisemiseen on ollut kannattavaa. Ammatillisten opintojen keskeyttäminen on ESR-rahoitteisten, keskeyttämistä ehkäisevien projektien myötä vähentynyt jonkin verran tai pysynyt ennallaan. Opiskelijoiden koetaan muuttuvan jatkuvasti haasteellisemmiksi, joten keskeyttämisten määrän kasvun pysähtyminenkin on ollut positiivinen tulos. Oppilaitosten arjessa törmätään kuitenkin yhä useammin opiskelijoihin, joita ei motivoi eikä innosta mikään. Lisäksi mielenterveys- ja sosiaaliset ongelmat ovat selkeästi lisääntyneet. Hyvin suunnit-

telluista ja toteutetuista tukitoimista huolimatta opiskelijoiden ongelmat voivat lisääntyä ja johtaa osan kohdalla opintojen keskeyttämiseen. Lopulta kukaan muu kuin nuori itse ei voi käydä koulua hänen puolestaan. (Launonen 2005, 34–35.)

4 ELÄMÄNHALLINTA

Opiskelijoiden elämännhallinnalliset ongelmat ovat ammatillisten oppilaitosten opettajien mukaan lisääntyneet. Opettajien mielestä myös elämännhallinnallisiin ongelmiin liittyvät keskeyttämiset ovat lisääntyneet 2000-luvulla. Opettajat näkivät elämännhallinnallisten taitojen heikentymisen liittyvän siihen, että perheissä on yhä enemmän ongelmia ja nuorten päihde- ja mielenterveysongelmat sekä sosiaaliset ongelmat ovat lisääntyneet. (Rantanen & Vehviläinen 2007, 67, 73.)

Elämännhallinta on eräänlainen kattokäsite selviytymisstrategioille. Elämännhallinnassa yksilön saadut ja hankitut kyvyt kohtaavat ympäristön tarjoaman tuen sekä sen asettamat vaatimukset ja haasteet. (Raitanen 2001.) Kiviniemen (2009) mukaan nuorten elämännhallinnalliset haasteet voivat liittyä terveyteen, itsenäistymiseen, työhön, opiskeluun ja seurusteluun. Kansainvälisesti tutkittuna nuorten omasta mielestä haasteellisia asioita heidän elämässään ovat perhesuhteet, kouluttautuminen ja identiteetti (Gibson-Cline ym. 1996). Elämännhallinnallisia haasteita kohdatessaan nuoret etsivät niihin yksilöllisiä selviytymiskeinoja. Selviytymiskeinojen avulla puretaan pahaa oloa ja tavoitellaan mielihyvää sekä pyritään kurinalaisuuteen. Tyttöjen selviytymiskeino on usein puhuminen ja poikien on toiminta sekä asioiden pohdiskelu itsekseen. (Kiviniemi 2009.)

Psykologisessa tutkimuksessa ”elämännhallinta” -käsitteeseen viitataan usein englanninkielisellä termillä ’coping’, jolla tarkoitetaan yksilön kognitiivisia pyrkimyksiä hallita elämäänsä (Hietaniemi 2004, 26). Tässä tutkielmassa käytetään coping -termistä suomennosta elämännhallinnalliset selviytymiskeinot. Elämännhallinnallisilla selviytymiskeinoilla voidaan tarkoittaa niitä keinoja, joilla yksilöt ratkaisevat arkipäiväisen elämän ongelmallisia tilanteita (Frydenberg 1997, 25). Arkipäiväisten ongelmien lisäksi selviytymiskeinoja tarvitaan laajempien hallitsemattomien ongelmien kuten läheisen vakavan sairauden kohtaamiseen (Zimmer-Gembeck & Skinner 2011).

Elämännhallinnalliset taidot ovat ikäsidonaisia. Eri-ikäiset ihmiset käyttävät erilaisia keinoja selvitäkseen elämännhallinnallisista haasteista. Elämännhallinnalliset haasteet voivat myös olla hyvin erilaisia eri ikävaiheissa. (Frydenberg 1997, 70.) Frydenberg ja Lewis (1993) ovat kehittäneet nuorten elämännhallinnallisia selviytymiskeinoja mitaavan testistön. Testistössä nuorten elämännhallinnallisia taitoja mitataan muun muassa

sen mukaan etsiikö nuori sosiaalista tukea ongelmatilanteissa, keskittyykö nuori ratkaisemaan ongelmiaan vai antaako hän periksi ongelmien ilmetessä, murehtiiko nuori tulevaisuutta vai uskooko hän asioiden järjestyvän. Testistössä käydään yhteensä läpi 18 sosiaalista, psyykkistä, hengellistä ja fyysistä selviytymiskeinoa, joita nuoret käyttävät ongelmatilanteissa. (Frydenberg 1997, 64–65.) Nuorten yleisimmät tavat elämännhallinnallisten haasteiden kohtaamiseen ovat ongelmien ratkaiseminen, tuen etsiminen ja ongelmien pakeneminen (Zimmer-Gembeck & Skinner 2011).

Nuorten selviytymiskeinot elämän stressaavissa tilanteissa vaihtelevat tilanteen mukaan. Nuoret käyttävät erilaisia selviytymiskeinoja esimerkiksi silloin, kun ongelmat liittyvät kouluun tai kun ongelmat liittyvät itseen tai seurustelusuhteeseen. (Seiffge-Krenken, Aunola & Nurmi 2009.) Nuorten selviytymiskeinot elämän eri haasteissa eroavat myös kansainvälisesti jonkin verran. Esimerkiksi filippiiniläiset nuoret turvautuvat usein rukoukseen kun taas Israelissa nuoret turvautuvat useammin ammattiauttajiin (Shafir 1996; Velazco 1996). Suurelle osalle nuorista kansallisuuteen katsomatta yleinen tapa selvitä elämän haasteista on ratkoa ongelmia itsenäisesti (Gibson-Cline ym. 1996).

Elämännhallinnallisiin taitoihin liitetään psykologisessa tutkimuksessa usein minäpystyvyys. Minäpystyvyydellä viitataan yksilön kykyyn hallita ajatuksiaan, tunteitaan ja käytöstään. Positiivinen kokemus minäpystyvyydestä on yhteydessä elämännhallinnallisiin selviytymiskeinoihin. (Cunningham, Brandon & Frydenberg 2000.) Vahva minäpystyvyyden tunne auttaa yksilöä vastaamaan elämännhallinnallisiin haasteisiin luottavaisemmin, mikä puolestaan edesauttaa ongelmien ratkaisemista. Tällöin yksilö kykenee olemaan oman elämänsä aktiivinen vaikuttaja. (Frydenberg 1997, 80.)

Vanhemmuuden tyylillä on tutkitusti yhteys minäpystyvyyden kokemukseen. Määräilevä ja rajoja asettava vanhemmuus tukee vahvan minäpystyvyyden kehittymistä. Autoritaarinen vanhemmuus puolestaan on yhteydessä heikkoon minäpystyvyyden kokemukseen. Opiskelemaan lähteneitä nuoria tutkittaessa huomattiin, että positiivinen ja vahva kokemus minäpystyvyydestä tuki nuoren emotionaalista ja käytöksellistä sopeutumista uuteen opiskeluympäristöön. (Smith 2007.)

Elämännhallinta liittyy myös itsesäätelyyn. Onnistuneeseen ja päämäärätietoiseen toiminnan suunnitteluun tarvitaan itsesäätelyä (Collwitzer, Fujita & Oettingen 2004). Itsesäätelyn epäonnistumisella puolestaan on yhteys esimerkiksi riippuvuuden kehittymiseen (Sayette 2004). Heikolla itsesäätelyllä ja minäpystyvyyden kokemuksella on

todettu olevan yhteys hallitsemattomaan alkoholin käyttöön (Hull & Slone 2004). Itsesäätely on myös vähintään välillisesti yhteydessä rikolliseen käyttäytymiseen ja se voidaan lisäksi liittää lintsaamiseen, onnettomuus- ja loukkaantumisalttiuteen, uhkapeelaamiseen, runsaaseen tupakointiin ja kannabiksen käyttämiseen (Hirschi 2004).

5 NUORUUSIÄN ELÄMÄNHALLINNALLISET HAASTEET

Käsitteen ”elämönhallinta” määrittelemisen ja sitominen opintojen negatiiviseen keskeyttämiseen oli haasteellista, koska aineisto oli koottu ennen tutkielman tutkimuskysymysten luomista. Tästä syystä tutkimusongelmia ja tutkimuksen käsitteiden määrittelemistä jouduttiin joiltain osin tekemään valmiin aineiston ehdoilla. Lisäksi ongelmaksi muodostui aiemman tutkimuksen vähäinen määrä koskien sekä nuorten elämönhallinnallisia riskitekijöitä että ammatillisten opintojen negatiivista keskeyttämistä.

Nuoruusiän itsessään voidaan katsoa liittyvän monia elämönhallinnalle haasteellisia tekijöitä. Dunderfeltin (1990, 97) mukaan nuoruus on valtavan rakenteellisen ja toiminnallisen muutoksen aikaa, johon kuuluvat muun muassa uhma, aggressiot, tunnevyyryt ja muut itsenäistymiseen liittyvät taistelut. Eriksonin (1994, 128) mukaan nuoruus on identiteetin kehittymisen kannalta kriittistä aikaa. Nuoruuteen kuuluu oman itsen löytäminen suhteessa ympäröivään yhteiskuntaan.

Tutkielmassani nuoruusiän elämönhallinnallisten riski- ja suojatekijöiden määrittelemisen tapahtui aineistolähtöisesti. Sain käyttööni Motivoimaa -hankkeen valmiin aineiston, jossa elämönhallinnan osa-alueiksi oli määriteltä rahankäyttö, nukkumistottumukset ja päihteiden käyttö. Näiden osa-alueiden tutkiminen ei perustunut aiempaan tutkimustietoon, vaan kysymykset oli luotu Motivoimaa -hankkeen tutkimusta varten. Lisäksi otin elämönhallinnan yhteydessä tarkasteltavaksi vapaa-ajan harrastuneisuuden, koska aiempi tutkimus tuki oletusta harrastuneisuuden yhteydestä koulunkäyntiin ja positiivisen minäkuvan kehittymiseen.

5.1 Siirtyminen nuoruudesta aikuisuuteen

Suomen lastensuojelulaissa (13.4.2007/417 1. luku 6§) lapsena pidetään alle 18-vuotiasta ja nuorena 18–20-vuotiasta henkilöä. Kansalaisuuslaissa (16.5.2003/359, 4. luku 28§) nuoreksi määritellään 18 mutta ei vielä 23 vuotta täyttänyt henkilö ja julkista työvoimapalvelua koskevassa laissa (30.12.2002/1295, 1. osa 1. luku 7§ ja 8§) nuoreksi

määritellään 17–24-vuotias henkilö. Lain mukainen määrittely nuoresta ei ole yksiselitteinen ja jo näiden esimerkkien pohjalta suppein määritelmä nuoresta on 18–20-vuotias henkilö ja laveimmillaan nuorella viitataan 17–24-vuotiaaseen henkilöön.

Lakiin pohjautuvan määritelmän lisäksi nuoruutta voidaan lähestyä psykologisesta näkökulmasta. Elämänkaaripsykologisessa kirjallisuudessa paljon vielä nykyäänkin viitattuihin teoreetikoihin lukeutuva Charlotte Bühler (1933, 324) on määritellyt aikuisuutta edeltävän, biologiseen kehitykseen pohjautuvan siirtymävaiheen 15 ja 25 ikävuoden välille. Jari-Erik Nurmi (1995) korostaa nuoruuden olevan yksilöllisesti paljon vaihteleva ajanjakso. Hän kirjoittaa, että nuoruus voi kestää pari vuosikymmentä ja yksilölliseen kehitykseen vaikuttavat biologiset, psykologiset, sosiaaliset ja yhteiskunnalliset tekijät. Hän toteaa, että suuri osa nuorista saavuttaa aikuisuuden merkit kolmannen vuosikymmenen aikana. Tässä tutkielmassa nuoreksi määritellään henkilö, joka on iältään 15–24-vuotias.

Modernissa yhteiskunnassa aikuistumisesta on tullut monimutkainen ja pitkä prosessi. Aikuistumisen kulku ei perustu vain kronologiseen ikään vaan se on yhteydessä sosiaaliseen aikaan ja ikään. (Antikainen 1993, 94.) Itsenäistymiseen ja aikuistumiseen liitettävät ilmiöt ovat usein kulttuurisidonnaisia. Esimerkiksi kotoa pois muuttaminen on suomalaisessa kulttuurissa itsenäistymiseen vahvasti liitettävä ilmiö, kun taas espanjalaiset nuoret saattavat asua vanhempiensa kodissa pitkälle aikuisuuteen (Salonen 2005).

Nuoruus on kulttuurisena kuvana ja elämänvaiheena melko tuore ilmiö. Nuoruuden keksiminen liittyy teollistumisen mukanaan tuoman palkkatyön yleistymiseen. Nuoruus on lapsuuden eli sosiaalisessa merkityksessä hoivan, ohjauksen ja valvonnan alaisena olemisen ja aikuisuuden eli itsenäisyyden ja vastuullisuuden välinen siirtymävaihe. Nuoruus on keskeisiin sosiaalisiin rooleihin valmistautumisen ja niiden ottamisen aikaa. Julkisessa elämänpiirissä ratkaiseva askel aikuisuuteen otetaan silloin, kun hankitaan koulutus ja astutaan työelämään. Yksityisessä elämänpiirissä vastaava siirtymä on vanhempien kodista pois muuttaminen ja parisuhteen tai avioliiton perustan rakentaminen. (Antikainen 1998, 129, 155.)

Nuoruuden pidentyminen merkitsee monille nuorille tietyn epävarmuuden olotilan jatkumista. Nuoruus on aikaa, jolloin etsitään selvyyttä omasta itsestä ja yritetään rakentaa hyvää tulevaisuutta ristiriitaisten ja epäselvien odotusten varassa. (Aapola & Ketokivi 2005.) Aikuistumiseen liittyviä perinteisiä tapahtumia on suomalaisten nuorten mielestä kotoa pois muuttaminen sekä taloudellisen itsenäisyyden saavuttaminen. Ta-

loudelliseen itsenäisyyteen liitetään yleensä koulutuksen hankkiminen ja työelämään siirtyminen. Monelle nuorelle oman perheen perustaminen on tärkeä osa aikuistumista. (Myllyniemi 2009, 138.)

Näitä perinteisiä aikuistumiseen liittyviä tapahtumia ei kuitenkaan pidetä yksistään riittävinä, vaan nuoret korostavat myös itsenäistymistä ja vastuullisuutta. Joidenkin nuorten mielestä aikuistuminen on tunne-elämän ja henkisen kypsyyden saavuttamista. (Aapola 2005.) Aikuisuutta määrittelee monen nuoren mielestä se, että löytää identiteetinsä ja etenkin se, että tietää mitä tahtoo elämältään. Aikuistuminen ei kuitenkaan ole vain asennekysymys, sillä vain pieni osa nuorista hyväksyy väitteen ihmisen aikuisuudesta ”kun hän itse päättää olla aikuinen”. (Myllyniemi 2009, 139.)

Nuoruus on kasvun ja kehityksen aikaa, jolloin itsetuntemus lisääntyy. Nuorelle on tärkeää tunnistaa itsessään piirteitä, jotka sopivat johonkin aikuisuuden ammattiin ja työelämään. (Pönkkö & Tervonen-Rossi 2009.) Aapolan (2005) mielestä koulutus on tällä hetkellä yksi keskeisimpiä yhteiskunnallisia instituutioita, joka muotoilee nuorten etenemistä kohti aikuisuutta. Kaikkien nuorten kasvupolku ei kuitenkaan etene tavanomaisen ihannemallin mukaisesti, vaan jotkut nuoret tarvitsevat lukuisia tukijoita ja tukitoimenpiteitä kehittyäkseen tasapainoisiksi ja vastuullisiksi aikuisiksi (Pönkkö & Tervonen-Rossi 2009).

5.2 Elämänhallinnallisia riski- ja suojatekijöitä nuoren elämässä

5.2.1 Rahankäyttö

Ammattiin opiskelevista nuorista lähes kuudella kymmenestä on viikoittain rahaa käytössä yli 17 euroa (Luopa ym. 2010, 39). Ammattioppilaitoksessa opiskelevalle, itsenäisesti asuvalle nuorelle yleinen tulonlähde on opintotuki. Opintotuki koostuu opintorahasta, asumislisästä ja opintolainasta. Opintoraha voidaan myöntää 17 vuotta täyttäneelle opiskelijalle. Opintotuen taso on alhainen muuhun nuorten toimeentuloturvaan verrattuna. Myös verrattuna monien EU-maiden nuorille myöntämään tukeen suomalaisten 17-vuotiaiden ja osittain 18–19-vuotiaiden toisen asteen opiskelijoiden tuki on alhainen. (Opetusministeriö 2005, 33–34.)

Lainanottoa ajatellen nuorten asenteet ovat suurimmalla osalla järkeviä. Eniten nuoret ovat valmiita ottamaan lainaa asumista varten ja vähiten nautintoaineita tai juhlimista varten. Osa nuorista pyrkii säästämään mutta varsinkin ylivelkaantuneet nuoret ovat sitä mieltä, ettei säästäminen onnistu heiltä. Rahan lainaaminen kavereilta on nuorille melko tuttua. Kavereilta lainatut summat ovat yleensä pieniä, mutta niiden takaisinmaksussa saattaa ilmetä ongelmia. Varsinkin opiskelevia nuoria vanhemmat usein tukevat rahallisesti. Vanhempien tuki kohdistuu suurelta osin nuorten ruoka- ja asumiskuluihin. (Koljonen 2002.)

Nuorten velkaantuminen ja kulutusasenteet ovat vahvasti yhteydessä toisiinsa. Kuluttaminen on nuorille yksi tapa toteuttaa haaveita ja vahvistaa valittua elämäntyyliä. Osalle nuorista kulutuksen nautinnosta tulee velkaantumisen syy eivätkä he pysty enää kontrolloimaan kulutustaan. Suuri osa nuorista pystyy tulemaan toimeen pienilläkin tuloilla tai sopeutumaan tulojen pienenemiseen velkaantumatta. Nämä nuoret hallitsevat rahan käyttönsä ja tunnistavat vastuun omasta tilanteestaan. He myös pyrkivät välttämään taloudellisia riskejä. (Lehtinen & Remes 2005.)

Nuoret ovat sitä mieltä, että rahan käytön malli tulee vanhemmilta (Koljonen 2002). Maksuongelmaiset nuoret eivät useinkaan ole saaneet kotoa mallia raha-asioiden hoitoon. He elävät kulutuksen suhteen nykyhetkessä ja heräävät rahankäytön suunnitteluun vasta maksuongelmien myötä. Maksuongelmaisille nuorille luoton käyttö on luonnollinen vaihtoehto niukan talouden pelastajana. (Lehtinen & Remes 2005.)

Pikavipit ovat yksi kulutusluoton muoto. Pikavippiä käyttäneistä nuorista suurin osa ei pidä itseään järkevänä kuluttajana, vaan kokee käyttävänsä rahaa turhiin ostoksiin. Pikavippiä käyttäneet nuoret myös kokevat usein, että raha ei pysy pitkään heidän hallussaan, vaan he käyttävät kaiken minkä saavat. Näillä nuorilla on muita nuoria todennäköisemmin ongelmia rahan käytön hallinnassa. Pikavippiä käyttävät nuoret esimerkiksi huolehtivat laskujen maksamisesta muita nuoria huonommin ja heillä on muita nuoria useammin maksuhäiriömerkintä. Kerran pikavippiä ottaneet nuoret turvautuvat siihen usein myös toiste. (Kaartinen & Lähteenmaa 2006, 22–23, 25, 30, 42.) Alle 18-vuotias nuori ei voi ottaa kulutusluottoa, koska hän on lain mukaan vajaavaltainen (Laki holhustoimesta 1.4.1999/442, 2§; Kuluttajavirasto & kuluttaja-asiamies 2004, 7).

5.2.2 Harrastukset

Vuonna 2004 noin joka kymmenennellä koululaisella ei ollut mitään harrastusta (Salonen ym. 2004). Suomalaisista tytöistä 71 % ja pojista 66 % harrastaa liian vähän liikuntaa (Luopa ym. 2010, 42). Ammattioppilaitosten ensimmäisen ja toisen vuoden opiskelijoista 48 % harrastaa vapaa-ajalla hengästyttävää liikuntaa korkeintaan yhden tunnin viikossa ja 33 %:n ruutuaika arkipäivisin on 4 tuntia tai enemmän (Kouluterveyskysely 2010, 12).

Netin runsas käyttö vapaa-ajalla on yhteydessä moniin nuorten fyysisiin oireisiin. Yleisimmät nuorten itse raportoimat vaivat liittyvät silmien, niskan ja hartioiden särkyyn. (Hakala ym. 2010.) Liikunnallisilla harrastuksilla kuten tanssilla on positiivisia vaikutuksia fyysiseen kuntoon ja henkiseen hyvinvointiin. Säännöllinen liikunnan harrastaminen esimerkiksi vahvistaa itsetuntoa ja parantaa lihaskuntoa. (Connolly, Quin & Redding 2011.) Liikunnalliset ja musiikin soittamiseen liittyvät harrastukset varhaisnuoruudessa voivat pojilla ehkäistä myöhemmän nuoruusiän ylipainoa. Taiteet, vapaa-ajan viettäminen kotiympäristössä kavereiden kanssa ja musiikin kuunteleminen puolestaan ovat pojilla yhteydessä myöhemmän nuoruusiän ylipainoon. Tytöillä käsityöt ja lautapelien harrastaminen varhaisnuoruudessa ovat yhteydessä myöhemmän nuoruusiän ylipainoon. (Lajunen ym. 2009.)

Ohjattuihin harrastuksiin sitoutuneiden nuorten itseluottamus kehittyy muita nuoria paremmin. Ohjattuihin harrastuksiin osallistuneiden nuorten itseluottamus kasvoi aikavälillä keskinuoruudesta varhaisaikuisuuteen enemmän kuin niiden, jotka eivät osallistuneet ohjattuihin harrastuksiin. (Kort-Butler & Hagewe 2011.) Ohjatut vapaa-ajan harrastukset tukevat positiivisen minäkuvan kehittymistä ja itsetuntemusta. Harrastukset tukevat myös sosiaalisen ja akateemisen minäkuvan kehitystä. (Blomfield & Barbe 2011.)

Koulutyytyväisyys on tutkitusti yhteydessä vapaa-ajan harrastuksiin. Vapaa-ajallaan paljon harrastavat nuoret ovat tyytyväisempiä koulunkäyntiin kuin vähän tai ei lainkaan harrastavat nuoret. (Gilman 2001.) Vapaa-ajalla aktiivisesti harrastavilla nuorilla on myös parempi itseluottamus koulutyön suhteen, ja vapaa-ajanviettotavat vaikuttavat koulunkäyntiin sitoutumiseen (Dotterer, McHale & Croute 2007). Aiempi tutkimus käsittelee lähinnä harrastuneisuuden ja yksittäisten harrastusten yhteyttä koulun-

käyntiin, mutta harrastamattomuuden yhteydestä koulunkäynnin tai opintojen sujumiseen ei löytynyt aiempaa tutkimusta.

5.2.3 Nukkumistottumukset

Suurin osa suomalaisista nuorista nukkuu hyvin ja säännöllisesti, mutta noin 5-10 %:lla on erilaisia nukkumiseen liittyviä vaikeuksia kuten epäsäännölliset nukkumaanmenoajat ja univaikeuksia. Nuorten nukkumistottumukset muuttuvat ikää myöten epäsäännöllisemmiksi, ja univaikeudet lisääntyvät. Epäsäännölliset nukkumistottumukset ja univaikeudet ovat yhteydessä kouluamuisin koettuun väsymykseen, joka puolestaan voi vaikeuttaa koulutyöskentelyyn keskittymistä. (Tynjälä 1999, 51–53, 61.)

Ammattioppilaitosten ensimmäisen ja toisen vuoden opiskelijoista 40 % menee nukkumaan kello 23:n jälkeen (Kouluterveyskysely 2010, 12). Myöhään valvominen on pojille tyypillisempää kuin tytöille. Kaikista suomalaisista nuorista pojista 48 % ja tytöistä 30 % menee nukkumaan kello 23:n jälkeen opiskelupäiviä edeltävinä iltoina. (Luopa ym. 2010, 42.) Koululaisista 10 % nukkui vuoden 2004 selvityksen mukaan alle yhdeksän tuntia yössä. Nuoret, jotka kuluttivat aikaansa keskimäärin yli kaksi tuntia päivässä television tai tietokoneen ääressä, nukkuivat muita ikäisiään lyhyemmän yön. (Salonen ym. 2004.)

Liian vähäinen unen määrä ja väsymys ovat yhteydessä toisiinsa (Roberts, Roberts & Chen 2001). Ammattiin opiskelevista nuorista päivittäin väsymystä kokee 21 % tytöistä ja 9 % pojista (Luopa ym. 2010, 41). Väsymys on yhteydessä aggressiivisuuteen ja eristäytymiseen (Coulombe ym. 2011). Noin 8 % nuorista kokee myös kärsivänsä unettomuudesta ja 5 % kärsii haittaavasta unettomuudesta (Kouluterveyskysely 2006). Kouluikäisten unettomuus on monella tapaa verrattavissa aikuisten unettomuuteen. Unettomuus voi esiintyä paitsi nukahtamisvaikeutena, myös yöheräilynä ja liian aikaisena heräämisenä. (Saarenpää-Heikkilä 2009.)

Univaikeudet ovat yhteydessä ahdistuneisuuteen, masentuneisuuteen, tarkkaavaisuusongelmiin ja eristäytymiseen (Coulombe ym. 2011). Univaikeuksilla on myös tutkittu olevan yhteys itsemurha-ajatuksiin sekä heikkoon sosiaaliseen tukeen, ihmissuhdevaikeuksiin, heikkoon fyysiseen terveyteen ja sairauspoissaoloihin (Roberts, Roberts & Chen 2001). Unen ja koulumenestyksen välisestä yhteydestä on ristiriitaista tietoa. Eliassonin ym. (2002) mukaan unen määrän ja koulumenestyksen välillä ei ole yhteyttä.

Wolfsonin ja Carskadonin (1998) tutkimuksessa puolestaan unen määrällä todettiin olevan yhteys koulumenestykseen. Heidän tutkimuksen mukaan paremmin koulussa menestyvät nuoret nukkuivat pidempään ja säännöllisemmin kuin heikommin menestyvät nuoret. Myös korkeakouluopiskelijoita tutkinut Gaultney (2010) havaitsi univaikeuksien ja opinnoissa menestymättömyyden välillä yhteyden. Hänen mielestään univaikeuksista kärsivät opiskelijat ovat riskissä epäonnistua opinnoissaan.

5.2.4 Päihteiden käyttö

Ammattioppilaitosten ensimmäisen ja toisen vuoden opiskelijoista 40 % tupakoi päivittäin. Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa ilmoitti olevansa 39 %. Laittomia huumeita oli kokeillut 23 %. (Kouluterveyskysely 2010, 12.) Koulussa hyvin menestyvät oppilaat käyttävät kaikkia päihteitä vähemmän kuin heikosti menestyvät. Raittius on viime vuosina lisääntynyt korkeita arvosanoja saaneiden oppilaiden keskuudessa. Tupakointi on alle 7,5 keskiarvon oppilailla selvästi yleisempää kuin muilla. Myös koulusta pinnaaminen on yhteydessä runsaampaan päihteiden käyttöön. (Metso ym. 2009, 36.)

Vuonna 2009 raittiiden 16-vuotiaiden nuorten osuus kaikista nuorista oli 24 % ja raittiiden 18-vuotiaiden nuorten osuus 9 % (Rainio ym. 2009, 37). Nuorten ensimmäiset humalakokemukset ovat 2000-luvulla jonkin verran myöhentyneet. Ensimmäinen humala koetaan tavallisimmin 13–14 vuoden iässä. Vuonna 2007 13-vuotiaana humaltuneita oli vähemmän kuin aiemmin ja 15-vuotiaana ensi kerran humaltuneita oli aiempaa enemmän. (Metso ym. 2009, 23.) Vuonna 2009 kerran kuukaudessa tai useammin alkoholia juovien prosenttiosuudet olivat 16-vuotiailla 47 % ja 18-vuotiailla 77 %. Viikoittain alkoholia joi 16-vuotiaista nuorista 15 % ja 18-vuotiaista nuorista 38 %. (Rainio ym. 2009, 37–38.)

Kuuden alkoholiannoksen juominen yhdellä käyttökerralla merkitsee varsinkin alkoholin käyttöön tottumattomille nuorille humaltumista. Suomalaisten nuorten humalajuominen oli 1990-luvun lopulla kansainvälisesti erittäin korkealla tasolla. (Metso ym. 2009, 18, 38.) 2000-luvulla suomalaisten nuorten humalajuominen väheni vuoteen 2007 asti mutta kääntyi nousuun vuosien 2007–2009 välisenä aikana. Vuonna 2009 16-vuotiaista nuorista kuukausittain itsensä humalaan ilmoitti juovansa 20 % ja 18-vuotiaista nuorista 40 %. Tosihumalaan itsensä vähintään kerran viikossa ilmoitti juovansa 18-vuotiaista pojista 9 % ja tytöistä 6 %. (Rainio ym. 2009, 40–41.)

Nuoret itse kokevat alkoholin käytön aiheuttavan fyysisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia haittoja. Yleisimmin koetut haitat ovat lähinnä fyysisiä kuten krapula, pahoinvointi ja väsymys. Koettuja psyykkisiä haittoja ovat esimerkiksi univaikeudet, masentuneisuus ja itsetuhoisuus. Nuorten kokemia sosiaalisia haittoja ovat puolestaan seksuaalinen riskikäyttäytyminen, tekojen ja sanomisten katuminen sekä perhe- ja ystävyys-suhteisiin liittyvät haitat. Kuitenkin 25 % tytöistä ja 41 % pojista on sitä mieltä, ettei alkoholin käytöllä ole mitään haittoja. (Lavikainen 2007.)

Lääkkeiden väärinkäyttö on tytöillä yleisempää kuin pojilla. Tytöistä 9 % ja pojista 4 % on oman ilmoituksensa mukaan käyttänyt lääkkeitä väärin. Suomessa alkoholin ja lääkkeiden yhteiskäyttö on vähentynyt 2000-luvulla tasaisesti. Useimmilla nuorilla alkoholin ja lääkkeiden yhteiskäyttö jää 1–2 kerran kokeiluksi. Liimojen, liuottimien ja muiden haisteltavien aineiden kokeilu on lisääntynyt sekä poikien että tyttöjen keskuudessa vuodesta 1995 lähtien. Näidenkin aineiden käyttö näyttää kuitenkin useimmilla nuorilla jäävän muutamaankin kokeilukertaan. (Metso ym. 2009, 20–21.)

Nuorten asenteet kannabiskokeiluja kohtaan kiristyivät 2000-luvulla mutta suhtautuminen ekstaasi- ja amfetamiinikokeiluihin lieveni. 15–16-vuotiaiden suomalaisnuorten keskuudessa kannabiksen käytön kasvu pysähtyi vuosituhannen vaihteen jälkeen ja 2000-luvun loppupuolella käyttö on vähentynyt. Vuonna 2007 kannabista oli kokeillut 8 % nuorista. Pojista 1 % sanoo käyttäneensä kannabista yli 40 kertaa. Varsin usein nuoret ovat käyttäneet kannabiksen kanssa samanaikaisesti alkoholia. Varsinkin kannabiksen ensi kokeilut tapahtuvat useimmiten alkoholin vaikutuksen alaisena. (Metso ym. 2009, 22, 39.)

Muiden laittomien huumeiden kuin kannabiksen käyttö on 15–16-vuotiaiden nuorten keskuudessa harvinaista. Cannabis on yleensä ensimmäiseksi kokeiltu laitton huume ja jotkut kannabista kokeilleista kokeilevat myöhemmin muita huumeita. Muita huumeita kokeillaan yleensä vanhempina kuin 15–16-vuotiaina. Vuonna 2007 3 % nuorista ilmoitti kokeilleensa jotain muuta laitonta huumetta. (Metso ym. 2009, 22, 38.) Huumeisiin kuoli Suomessa vuonna 2007 yhteensä 234 ihmistä. Näistä 74 oli 17–24-vuotiaita nuoria. (Piispa 2010, 40.) Huumeiden käyttö on Suomessa vähäistä moniin muihin maihin verrattuna. (Metso ym. 2009, 38.)

Huumeiden kokeilu on vähäistä hyvin pärjäävien oppilaiden keskuudessa. Huumeekokeilujen kasvu taittui heikosti menestyvien oppilaiden keskuudessa myöhemmin kuin muilla, ja vuonna 2007 ero hyvin ja huonosti menestyvien peruskoululaisten välillä

oli suuri. Hyvin koulussa menestyvistä nuorista 4 % ja huonosti menestyvistä jopa 18 % ilmoitti vuonna 2007 kokeilleensa huumeita. Liimojen, liuottimien tai muiden vastaavien aineiden kokeilu on lisääntynyt 2000-luvulla eniten heikosti menestyvien keskuudessa. (Metso ym. 2009, 37.)

Runsaimmin päihteitä käyttävillä nuorilla menee muutenkin huonommin kuin muilla nuorilla. Heikon koulumenestyksen lisäksi heidän perhetausta on usein muu kuin ydinperhe ja vanhempien valvonta vähäistä. Raittius ja humalakokeilujen välttäminen on puolestaan lisääntynyt niiden nuorten keskuudessa, joilla on ydinperhe, jotka menestyvät hyvin koulussa ja joiden vanhemmilla on korkea koulutus. 1990-luvun lopulla nuorten humalajuominen oli yleistä lähes kaikkien nuorten keskuudessa, mutta 2000-luvulla pienentyneellä runsaasti päihteitä käyttävällä joukolla on entistä useammanlaisia ongelmia. (Metso ym. 2009, 38.)

6 TUTKIMUKSEN TEHTÄVÄT

Tutkielmani tarkoitus on auttaa löytämään ammatillisten perusopintojen negatiivisen keskeyttämisen riskiin vaikuttavia tekijöitä. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää onko ammatillisten perusopintojen keskeyttämisen ja elämäntaloudellisten tekijöiden välillä tilastollista yhteyttä. Tutkimuksessa vastataan seuraaviin kysymyksiin.

1. Millainen yhteys elämäntaloudellisilla tekijöillä on nuorten opinnoissa menestymiseen ja edistymiseen sekä negatiiviseen keskeyttämiseen ensimmäisen opiskeluvuoden aikana?
2. Miten opinnoissa menestymistä ja edistymistä sekä negatiivista keskeyttämistä voidaan selittää kasautuneilla elämäntalouden riskitekijöillä?

7 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

7.1 Tutkimusaineisto

Tutkimusaineisto koottiin Jyväskylän ammattiopiston ensimmäisen vuoden opiskelijoista lukuvuonna 2009–2010. Jyväskylän ammattiopistossa nuoret voivat suorittaa 25 eri alan perustutkintoa ja valmistua 39 ammattinimikkeellä (Jyväskylän ammattiopiston koulutustarjonta). Jyväskylän ammattiopiston nuorille suunnatussa koulutuksessa aloitti vuonna 2009 1779 uutta opiskelijaa, joista 147 aloitti kulttuurialan opinnot, 214 yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon alan opinnot, 77 luonnontieteiden opinnot, 718 tekniikan ja liikenteen alan opinnot, 351 sosiaali- terveysalan opinnot ja 272 matkailuravitsemus ja talousalan opinnot (Opetushallituksen WERA – web-raportointipalvelu 2009).

Tutkimusaineisto koostui Internet-pohjaisen kyselyn vastauksista ja oppilaitosten luovuttamista opiskelijarekisterin tiedoista. Tutkimukseen osallistui 1 213 ensimmäisen vuoden opiskelijaa. Tutkittavista 593 oli poikaa, 614 oli tyttöä ja 6 jätti vastaamatta sukupuolta koskevaan kysymykseen. Tutkimukseen kieltäytyi osallistumasta 184 opiskelijaa. Kaikista syksyllä 2009 aloittaneista opiskelijoista kyselyyn vastasi 73 %. Osa opiskelupaikan saaneista opiskelijoista ei kuitenkaan aloittanut opintoja Jyväskylän ammattioppilaitoksessa, osa keskeytti opintonsa ja kouluun tuli myös kesken lukuvuoden muualta opiskelijoita. Nämä tekijät vaikeuttivat vastausprosentin laskemista. Todennäköisesti tutkittavien todellinen osuus varsinaisista aloittaneista opiskelijoista oli suurempi kuin 73 %. (Määttä, Kiiveri & Kairaluoma 2011.)

Internetissä täytettävänä ollut strukturoitu kyselylomake perustui aikaisempaan tutkimukseen syrjäytymiseen vaikuttavista tekijöistä ja motivaation merkityksestä oppimisessa. Käsitteet muotoiltiin kyselyksi taulukon 1 mukaisesti. Osa kysymyksistä on käytetty aikaisemmissa tutkimuksissa, ja osa kehitettiin Motivoimaa -hankkeen tutkimusta varten. Kysely toteutettiin Internetissä, ja suurimpaan osaan kysymyksistä vastattiin valitsemalla sopiva vastaus pudotusvalikosta. Opiskelijat täyttivät 30–45 minuuttia kestäneen kyselyn oppitunnin aikana. Tarvittaessa hankkeen työntekijät olivat ohjeista-

massa ja valvomassa kyselyn täyttöä. (Määttä, Kiiveri & Kairaluoma 2011.) Tässä tutkielmassa käsiteltiin harrastuksia ja elämänhallintaa koskevia osioita.

Taulukko 1

Motivoimaa -hankkeen kyselyn osiot

Osio	Sisältö
1. Opiskelijan perustiedot	mm. ikä, sukupuoli, luokka
2. Perhetausta	mm. kenen kanssa asuu, vanhempien koulutus
3. Kaverisuhteet	mm. kenen kanssa viettää aikaa, seurustelu
4. Harrastukset	
5. Opiskeluun liittyvää	mm. erityisopetustausta, arvosanat
6. Motivaatio itseohjautuvuutena ^a	
7. Tavoitteet ^b	
8. Elämänhallinta	mm. päihteet, valvominen, netin käyttö
9. Motivaatio negatiivisena kehänä ^c	
10. Hyvinvointi	mm. psykiatriset ongelmat
11. Koulu-uupumus ^d	
12. Masennus ^e	

Huomautukset

Taulukko on mukailtu Määttä, Kiiveri & Kairaluoman (2011) taulukosta

a Lyhennetty: SRQ-L; Lähde: Black & Deci, 2000

b Lähde: Salmela-Aro, 2002

c Lyhennetty: CAST; Lähde: Nurmi, Haavisto & Salmela-Aro, 1997

d Lyhennetty: BBI; Lähde: Salmela-Aro & Näätänen, 2005

e Lyhennetty: BDI; Lähde: Beck ym., 1961

Kyselyn lisäksi Motivoimaa -hankkeella oli käytössään oppilaitosten luovuttamat tiedot ensimmäisen vuoden opiskelijoiden opintojen sujumisesta lukuvuoden 2009–2010 aikana. Tiedot pohjautuivat viralliseen opiskelijarekisteriin, johon oppilaitoksen henkilökunta kirjaa opiskelijoita koskevia tietoja lukuvuoden aikana. Viimeisimmät päivitykset tutkimuksessa käytettyihin rekisteritietoihin oli tehty kesällä 2010. Opiskelijarekisteristä käytettiin tässä tutkielmassa tietoja arvosanojen keskiarvoista, opintoviikkojen määrästä ja opintojen keskeyttämisestä.

Alkuperäisestä tutkimusjoukosta rajattiin tähän tutkimukseen alle 25-vuotiaat opiskelijat, koska tutkimus käsittelee nuorten opiskelijoiden elämänhallintaa. Tutkimusjoukko koostui näin ollen 1 187 toisen asteen opiskelijasta, joista 51 % oli tyttöjä ja 49 % poikia. Suurin ikäryhmä olivat 16-vuotiaat, joiden osuus tutkimusjoukosta oli 46 %. Yhteenveto tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden sukupuoli- ja ikäjakaumista esitetään taulukossa 2.

Taulukko 2

Tutkimukseen osallistuneiden vastaajien sukupuoli- ja ikäjakaumat

Ikä	Sukupuoli				Total	
	Tytöt		Pojat		f	%
	f	%	f	%		
15 vuotta	89	15	116	20	205	17
16	254	42	288	49	542	46
17	66	11	85	15	151	13
18–20	131	22	54	9	185	15
21–24	61	10	42	7	103	9
Total ^a	601	100	585	100	1186	100

Huomautukset

a Kokonaismäärässä ei ole huomioitu puuttuvia tietoja

Oppilaitosten luovuttamia tietoja opiskelijoiden arvosanojen keskiarvoista ja opinto-
viikkomääristä oli käytettävissä 899 tutkittavan osalta. Kaikista tutkittavista oli käytet-
tävässä tieto opintojen keskeyttämisestä tai jatkamisesta. Kuitenkin reilun 300 opiskeli-
jan osalta rekisteriin oli kirjattu, että opinnot jatkuvat, vaikka heillä ei ollut merkintöjä
suoritettujen opintoviikkojen määrästä eikä arvosanojen keskiarvosta. Näiden opiskeli-
joiden osalta ei voida tietää onko kyse ollut opintojen keskeyttämisestä vai oppilaitok-
sen rekisteriin kirjaamien tietojen puutteellisuudesta. Keskeyttäjiä saattoi siis todelli-
suudessa olla enemmän kuin rekisteriin kirjatut keskeyttäneet. Lukuvuoden 2009–2010
aikana Jyväskylän ammattioppilaitoksen opiskelijoista erosi tai keskeytti opintonsa tila-
päisesti 110 opiskelijaa, joista eroamissyyn perusteella negatiivisia keskeyttäjiä oli 55.

Tutkimusaineiston koko vaihteli 256 ja 1 186 tutkittavan väliltä riippuen käyte-
tyistä muuttujista. Tarkemmat tiedot eri analyyseissa käytössä olleiden tutkimusjoukko-
jen suuruuksista ilmenee taulukosta 3.

Taulukko 3

Tutkimusjoukkojen koot muuttujien välisiä yhteyksiä tutkittaessa

Selittävä muuttuja	Selitettävä muuttuja		
	Menestyminen n	Edistyminen n	Keskeyttäminen n
Rahan riittävyys	888	607	1176
Rahan saanti	882–894	606–613	1171–1174
Rahaongelmista selviäminen	850–892	601–611	1165–1175
Harrastusten määrä	875	601	1150
Harrastukset yksittäin	886–899	601–616	1150–1186
Unen määrä	892	610	1179
Unettomuus	897	615	1184
Apu unettomuuteen	383	256	501
Internetin käyttö öisin	882	603	1162
Tupakointi	896	614	1183
Alkoholi	894	612	1180
Miedot huumeet	888	608	1177
Poliisi	893	611	1179

Tutkimukseen osallistuminen oli tutkittaville vapaaehtoista. Tutkimusluvut hankittiin sekä vastaajilta että alaikäisten vastaajien huoltajilta. Lupakaavakkeet postitettiin opiskelijoille opiskelupaikkailmoituksen mukana. (Määttä, Kiiveri & Kairaluoma 2011.) Aineistoa käsiteltäessä vastaajien henkilöllisyys suojattiin vaihtamalla tutkittavien nimet numerosarjoiksi.

7.2 Muuttujat ja niiden mittaaminen

7.2.1 Opinnoissa menestymistä, edistymistä ja negatiivista keskeyttämistä mittaavat muuttujat

Tässä tutkielmassa selitettäviä muuttujia olivat opinnoissa menestyminen ja edistyminen sekä opintojen negatiivinen keskeyttäminen. Opinnoissa menestymisen mittarina käytettiin arvosanojen keskiarvoa, opinnoissa edistymistä mitattiin ensimmäisen lukuvuoden aikana suoritettujen opintoviikkojen määrällä ja opintojen negatiivinen keskeyttäminen perustui rekisteriin kirjattuihin eroamispäätöksiin ja eroamisen yhteydessä ilmoitettuihin syihin. Eronneet opiskelijat olivat itse ilmoittaneet eroamisensa syyn, mutta kaikilta eronneilta opiskelijoilta syytä ei ollut tiedossa. Negatiivisiksi keskeyttäjäiksi tul-

kittiin ne opiskelijat, jotka olivat ilmoittaneet eroamisen syyksi jonkin muun kuin työelämään tai armeijaan siirtymisen, tai opintojen jatkamisen jossain muualla.

Arvosanojen keskiarvo oli jatkuva ja normaalisti jakautunut muuttuja, jonka arvot olivat yhden desimaalin tarkkuudella ilmoitettuja lukuja. Arvosanojen keskiarvo tiedettiin 899 tutkimukseen osallistuneen osalta. Opintoviikkojen määrä oli jatkuva muuttuja, mutta havainnot eivät olleet normaalisti jakautuneita. Opintoviikkojen määrä ilmoitettiin puolen opintoviikon tarkkuudella. Tutkittaessa suoritettujen opintoviikkojen määrää rajattiin tutkittavat 15–16-vuotiaisiin nuoriin, jotta arvosanojen lukumäärään ei tullut vääristymää hyväksiluettujen opintojen vuoksi. Tällöin opintoviikkojen määrästä oli käytettävissä tieto 616 tutkittavan osalta. Negatiivisia keskeyttämiä kuvaava muuttuja oli kaksiluokkainen ja vastaukset luokkien kesken eivät olleet tasaisesti jakautuneet. Tiedot opintojen keskeyttämisestä tai jatkamisesta oli käytettävissä 1 187 tutkittavan osalta.

Arvosanojen keskiarvon keskiarvo oli aineistossa 2,02. Tyydyttävä keskiarvo (1–1,4) oli 9,9 %:lla, hyvä keskiarvo (1,5–2,4) oli 71,6 %:lla ja kiitettävä keskiarvo (2,5–3) oli 17,8 %:lla tutkimukseen osallistuneista opiskelijoista. Kuudella opiskelijalla arvosanojen keskiarvoksi oli opiskelijarekisteriin kirjattu 0. Ensimmäisenä vuonna suoritettujen opintoviikkojen määrän keskiarvo oli 43 opintoviikkoa. Tutkimukseen osallistuneista opiskelijoista 42 % oli ensimmäisen vuoden jälkeen suorittanut alle 40 opintoviikkoa ja noin 2,5 % oli suorittanut alle 10 opintoviikkoa. Kaksi opiskelijaa ei rekisteritietojen mukaan ollut ensimmäisen opiskeluvuoden aikana suorittanut yhtään opintoviikkoa. Lukuvuoden 2009–2010 jälkeen 8,2 % aloittaneista opiskelijoista oli eronnut ja noin 1 % oli keskeyttänyt opintonsa tilapäisesti. Negatiivisten keskeyttäjiä osuus aloittaneista opiskelijoista oli 4,5 %.

7.2.2 Elämänhallintaa kuvaavat muuttujat

Tutkielmassa tarkasteltiin neljän elämänhallinnan osa-alueen yhteyttä opinnoissa menestymiseen ja edistymiseen sekä negatiiviseen keskeyttämiseen. Elämänhallinnan osa-alueet olivat rahankäyttö, harrastukset, nukkumistottumukset ja päihteiden käyttö. Rahankäyttöä mittaavia muuttujia olivat kyselyssä selvityt tiedot kuukausittaisesta käyttörahan määrästä, kokemus rahojen riittävydestä jokapäiväisiin menoihin, rahojen saantitavat sekä keinot selvittää rahaongelmista. Osa jatkuvista muuttujista muutettiin tulosten

vertailtavuuden ja analyysitapojen vuoksi luokkamuuttujiksi. Luokkamuuttujat tehtiin sisältöjaon pohjalta siten, että arvot jakautuivat luokkiin mahdollisimman tasaisesti.

Kuukausittainen käyttörahan määrä oli jatkuva muuttuja mutta tutkimuksessa käytettiin myös kaksiluokkaiseksi (alle 100 € – vähintään 100 €) muutettua muuttujaa. Kokemusta rahan riittävydestä jokapäiväisiin menoihin kuvattiin viisiluokkaisella järjestysasteikkolisella muuttujalla. Rahojen saantitapoja ja rahaongelmista selviämisen keinoja kartoitettiin ehdottamalla vastaajalle viittä erilaista tapaa saada rahaa ja jokaisen tavan kohdalla vastaajan tuli arvioida viisiportaisella likert-asteikolla (1–5) saiko hän rahaa tällä tavalla vai ei.

Harrastuksia mitattiin sekä harrastusten kokonaismäärällä että yksittäisten harrastusten harrastamisella. Kyselyssä esiteltiin yhteensä 16 eri harrastusta, joihin jokaiseen tuli vastata asteikolla kyllä – ei. Lisäksi vastaajan oli mahdollista vastata jokin muu harrastus ja määritellä se vapaaseen kenttään. Harrastuksiksi katsottiin kyselyssä lähes kaikenlainen viikoittainen vapaa-ajan toiminta kuten musiikin kuunteleminen, kavereiden kanssa hengaileminen, valokuvaaminen, lukeminen sekä järjestetyt joukkue- ja yksilölajit. Yksittäisiä harrastuksia koskevien vastausten pohjalta laskettiin jokaiselle vastaajalle harrastusten kokonaismäärä ja tutkimuksessa käytettiin harrastusten määrästä kaksiluokkaista muuttujaa (alle 6 harrastusta – vähintään 6 harrastusta). Lisäksi erikseen selvitettiin Internetin käytön määrää vuorokaudessa. Internetin käytön määrän vastaajat ilmoittivat vapaaseen kenttään kokonaislukuna. Muuttujasta käytettiin tutkimuksessa neliluokkaista muuttujaa (0-2h – 3-4h – 5-6h – yli 6h). Kyselyn mukaan lähes kaikilla opiskelijoilla oli vähintään 2 vapaa-ajan harrastusta, joten harrastamattomuuden yhteyttä opintojen sujumiseen ja negatiiviseen keskeyttämiseen ei tämän aineiston pohjalta pystynyt tutkimaan.

Nukkumistottumuksia kartoitettiin kysymällä unen määrää. Unen määrä muutettiin kaksiluokkaiseksi muuttujaksi (alle 7 tuntia – vähintään 7 tuntia). Lisäksi vastaajilta kysyttiin kärsivätkö he unettomuudesta ja olivatko he saaneet apua unettomuuteen. Näihin kysymyksiin vastattiin asteikolla kyllä – ei. Unettomuuden hoitoon saatua apua koskevaan kysymykseen suositeltiin vastaamaan vain, jos vastasi kärsivänsä unettomuudesta, joten vastauksia oli muihin kysymyksiin verrattuna vähemmän. Nukkumistottomusten yhteydessä tutkittiin myös yöaikaisen Internetin käytön määrää. Tähän vastattiin kirjoittamalla kokonaisluku vapaaseen kenttään ja yöaikainen käyttö määriteltiin kysymyksen yhteydessä kello 22–07 välisenä aikana tapahtuvaksi Internetin käytöksi. Muut-

tujasta öinen Internetin käytön määrä poistettiin arvot, jotka olivat yli 9, koska aikavälillä kello 22–07 Internetin käyttömäärä ei voi olla yli 9 tuntia. Muuttujasta tehtiin kolmiluokkainen muuttuja (0h – 1-2h – 3-9h).

Päihteiden käyttöä selvitettiin tupakoinnin, alkoholin, mietojen huumeiden, kovien huumeiden ja muiden päihteiden käytön osalta. Lisäksi päihteiden käyttöä koskevien kysymysten yhteydessä kysyttiin oliko vastaaja ollut tekemisissä poliisin kanssa. Tupakointia selvitettiin esittämällä viisi toisensa poissulkevaa vaihtoehtoa nykyisestä tupakoinnista. Vaihtoehdot kuvasivat tupakoinnin tiheyttä. Alkoholin käyttöä selvitettiin kysymällä alkoholin käyttötiheyttä yleisesti sekä käyttötiheyttä viikolla eli maanantai–torstai välillä. Kysymyksiin annettiin viisi toisensa poissulkevaa vastausvaihtoehtoa. Alkoholin käytön yhteydessä kysyttiin myös, minkä ikäinen vastaaja oli käyttäessään ensimmäisen kerran alkoholia. Tähän kysymykseen vastaaja vastasi vapaaseen kenttään kokonaisluvulla, mutta jatkuvasta muuttujasta tehtiin analyyseja varten kolmiluokkainen muuttuja (8-12-v. – 13-15-v. – 16-22-v).

Mietojen huumeiden ja muiden päihteiden käyttöä selvitettiin viiden toisensa poissulkevan vastausvaihtoehdon avulla. Näissä kysymyksissä vastaukset olivat kuitenkin niin epätasaisesti jakautuneita, että muuttujista tehtiin kaksiluokkaisia. Vastaukset jaettiin luokkiin käyttää – ei käytä. Kovien huumeiden käyttöä selvitettiin asteikolla kyllä – ei. Kuitenkin vain yksi vastaaja ilmoitti käyttäneensä kovia huumeita, joten tämä muuttuja jätettiin kokonaan tutkimuksen ulkopuolelle. Poliisin kanssa tekemisissä olemista selvitettiin asteikolla kyllä – ei. Poliisin kanssa tekemisissä olemisen syitä ei tutkimuksessa selvitetty.

7.3 Analyysit

7.3.1 Opinnoissa menestyminen

Opinnoissa menestymistä tutkittaessa käytettiin analyyseina riippumattomien otosten t-testiä, yksisuuntaista varianssianalyysia sekä lineaarista regressioanalyysia. Varianssianalyysin yhteydessä tehtiin ryhmien välisiä vertailuja. Ryhmien väliset vertailut tehtiin pääasiassa Tukeyn honestly significant differences (HSD) -testillä, joka on turvallinen vaihtoehto tyypin 1 virheiden suhteen (Nummenmaa 2009, 208). Ryhmien varianssien homogeenisuusoletus ei täytynyt tutkittaessa muuttujien rahaongelmista selviäminen vanhemmilta rahaa saamalla ja arvosanojen keskiarvo yhteyttä. Tällöin ryhmien välinen vertailu suoritettiin Dunnett'n T3-testillä. Kun varianssien yhtäsuuruusoletus ei täyty, tulee myös F-testin tulokseen suhtautua varauksella (Metsämuuronen 2005, 741).

Lineaariset regressioanalyysit suoritettiin tutkijan määrittelemän mallin pohjalta. Tutkijan määrittelemästä mallista käytetään nimitystä "enter" ja tällöin tutkija valitsee malliin tulevat muuttujat (Nummenmaa 2009, 317). Tutkittaessa luokkamuuttujien yhteyttä arvosanojen keskiarvoon, käytettiin dummy -koodattuja muuttujia. Dummy -koodauksessa jokaisesta luokasta tehdään oma muuttuja. Jos havainto kuuluu kyseiseen luokkaan, se saa uudella muuttujalla arvon 1, ja jos havainto ei kuulu luokkaan se saa arvon 0. Dummy -koodatuista muuttujista yksi jätetään pois selittäjien joukosta, koska sen sisältämä informaatio sisältyy täydellisesti toisiin muuttujiin. (Nummenmaa 2009, 326.)

7.3.2 Opinnoissa edistyminen

Opintojen edistymistä tutkittaessa käytettiin pääasiassa epäparametrisia testejä, koska muuttujan jakauma ei ollut normaali. Analyyseina käytettiin Mann-Whitneyn U-testiä, Kruskal-Wallis -testiä, yksisuuntaisen varianssianalyysin ryhmävertailuja ja lineaarista regressioanalyysia. Mann-Whitneyn U-testiä käytetään keskiarvojen testaamiseen, kun ei olla varmoja esimerkiksi populaation normaalijakautuneisuudesta (Metsämuuro-

nen 2005, 361). Kruskal-Wallis -testi puolestaan on yksisuuntaisen varianssianalyysin epäparametrinen vastine (Nummenmaa 2009, 266).

Kruskal-Wallis -testin tuloksia täydennettiin yksisuuntaisen varianssianalyysin suorittamien ryhmäkohtaisten vertailujen avulla, koska jakauman poikkeamaa normaalista voitiin pitää pienenä. Varianssianalyysissa pienet poikkeamat eivät yleensä ole kohtalokkaita, mutta tuloksiin on hyvä suhtautua varauksella (Nummenmaa 2009, 194). Vertailut tehtiin pääasiassa Tukeyn HSD-testillä. Niissä tapauksissa, joissa ryhmien varianssien homogeenisuusoletus ei täyttynyt, käytettiin ryhmäkohtaisiin vertailuihin Dunnett'n T3-testiä. Ryhmien varianssien homogeenisuusoletus ei täyttynyt tutkittaessa muuttujien yöaikainen Internetin käyttö ja opintoviikkojen määrä sekä tupakointi ja opintoviikkojen määrä yhteyttä toisiinsa.

7.3.3 Opintojen negatiivinen keskeyttäminen

Opintojen negatiivista keskeyttämistä tutkittaessa käytettiin analyyseina khiin neliötestausta (χ^2) ja regressioanalyysia. Khiin neliötestauksen yhteydessä tarkasteltiin kontingenssitauluja, joissa esitettiin sekä frekvenssit että prosentuaaliset osuudet. Negatiivista keskeyttämistä tutkittaessa selitettävä muuttuja oli luokkamuuttuja, joten tällöin käytettiin logistista regressioanalyysia (Nummenmaa 2009, 330).

Tarkasteltaessa negatiivista keskeyttämistä logistisen regressioanalyysin avulla, ongelmana oli negatiivisten keskeyttäjien vähäinen määrä suhteessa muuhun joukkoon. Solujen frekvenssit olivat pääasiassa niin alhaisia, että tuloksiin tulee suhtautua varauksella. Mallissa tulee olla kohtuullisesti havaintoja jokaista muuttujaa kohden. Jos näin ei ole, mallin selitysaste nousee teknisistä syistä liian korkeaksi. (Metsämuuronen 2005, 661.)

7.3.4 Kasautuneet elämänhallinnan riskitekijät

Riskien kasautumisen tutkimista varten aineistosta etsittiin aluksi aineistolähtöisesti kärkimuuttujat jokaiselta elämänhallinnalliselta osa-alueelta. Kärkimuuttujat etsittiin tarkastelemalla ryhmävertailujen tuloksista efektikokoja ja tulosten tilastollisia merkittävyyksiä. Opinnoissa menestymisen osalta kärkimuuttujia olivat ”kokemus rahan riit-

tävyydestä” ($\eta_p^2 = .042$, $p < .01$), ”käsitöiden harrastaminen” ($\eta^2 = .033$, $p < .01$), ”Internetin käyttäminen öisin” ($\eta_p^2 = .037$, $p < .01$) ja ”tupakointi” ($\eta_p^2 = .051$, $p < .01$). Opinnoissa edistymisen osalta kärkimuuttujia olivat ”kokemus rahan riittävydestä” ($\eta^2 = .032$, $p < .01$), ”harrastusten määrä” ($\eta^2 = .026$, $p < .01$), ”Internetin käyttäminen öisin” ($\eta^2 = .028$, $p < .01$) ja ”tupakointi” ($\eta^2 = .050$, $p < .01$). Negatiivisen keskeyttämisen osalta kärkimuuttajat olivat ”kokemus rahan riittävydestä” ($\eta^2 = .010$, $p < .01$), ”unettomuus” ($\eta^2 = .021$, $p < .01$) ja ”tupakointi” ($\eta^2 = .028$, $p < .01$). Kärkimuuttajat kunkin selitettävän muuttujan osalta on koottuna taulukkoon 4.

Taulukko 4

Opinnoissa menestymistä ja edistymistä sekä negatiivista keskeyttämistä selittävät kärkimuuttajat

Kärkimuuttuja	menestyminen		Selitettävä muuttuja edistyminen		keskeyttäminen	
	η^2/η_p^2	p	η^2	p	η^2	p
Rahan riittävyys	.042	.000	.032	.001	.010	.000
Käsityöharrastus	.033	.000				
Harrastusten määrä			.026	.000		
Yönetti	.037	.000	.028	.000		
Unettomuus					.021	.000
Tupakointi	.051	.000	.050	.000	.026	.000

Tilastollisesti tarkasteltuna unettomuuteen saatu apu oli unettomuutta voimakkaammin yhteydessä negatiiviseen keskeyttämiseen. Unettomuus valittiin tästä huolimatta nukkumistottumuksista negatiivisen keskeyttämisen kärkimuuttujaksi, koska unettomuuteen saatua apua koskevaan kysymykseen ohjattiin vastaamaan vain, jos ilmoitti kärsineensä unettomuudesta. Tämän vuoksi unettomuuteen saatua apua koskeva otos oli valikoitunut. Muuttujaa ei voitu valita kärkimuuttujaksi, kun etsittiin koko tutkimusjoukkoa koskevia riskimuuttujia.

Kärkimuuttujien valitsemisen jälkeen jokaisesta kärkimuuttujasta etsittiin riskiraja. Riskirajat etsittiin parittaisten vertailujen avulla. Parittaisia vertailuja varten useampi kuin kaksiluokkaiset muuttujat koodattiin uudestaan siten, että alkuperäiset luokat jaettiin kahteen luokkaan jokaisen luokkavälin kohdalta. Esimerkiksi muuttujasta, jossa alkujaan oli viisi luokkaa (1–5) tehtiin neljä uutta muuttujaa seuraavasti:

Useampiluokkaisen muuttujan uudelleen koodaus riskirajojen parittaisia vertailuja varten

	Luokka 1	Luokka 2
Muuttuja 1	1	2+3+4+5
Muuttuja 2	1+2	3+4+5
Muuttuja 3	1+2+3	4+5
Muuttuja 4	1+2+3+4	5

Uudelleenkoodauksen jälkeen riskiraja alkuperäisestä muuttujasta etsittiin vertailemalla uusien muuttujien tuloksista ryhmien välisiä merkitsevyyksiä ja efektikokoja. Riskirajaksi nimettiin uudelleenkoodatun muuttujan osoittama raja, jossa kahden ryhmän välinen ero oli tilastollisesti merkitsevin ja efektikooltaan suurin. Uudelleenkoodauksen ja vertailujen avulla löydettiin useampiluokkaisista muuttujista kohdat, joissa erot opinnoissa edistymisen ja menestymisen sekä negatiivisen keskeyttämisen osalta olivat merkitsevimmät. Tällä tavoin riskiraja kunkin kärkimuuttujan kohdalla määriteltiin aineistolähtöisesti.

Aineistolähtöisesti määriteltyjen riskirajojen mukaan jokaisesta kärkimuuttujasta annettiin yksi riskipiste siten, että tutkittava joko kuului riskiryhmään (1) tai ei kuulunut (0). Lopuksi riskipisteet laskettiin yhteen. Näin ollen opinnoissa menestymisen ja edistymisen kokonaisriskipisteet vaihtelivat välillä 0-4 ja negatiivisen keskeyttämisen välillä 0-3. Kokonaisriskipisteiden pohjalta tehtiin uusi muuttuja ”elämänhallinnan kasautuneet riskit” ja opinnoissa menestymisen yhteyttä kasautuneisiin elämänhallinnan riskitekijöihin tutkittiin yksisuuntaisella varianssianalyysillä, opinnoissa edistymisen yhteyttä kasautuneisiin riskitekijöihin Kruskal-Wallis -testillä sekä varianssianalyysin ryhmäkohtaisilla vertailuilla, ja negatiivisen keskeyttämisen yhteyttä kasautuneisiin riskitekijöihin χ^2 -testauksella.

7.3.5 Muut analyysit

Opinnoissa menestymistä ja edistymistä kuvaavien muuttujien normaalijakaumaoletukset testattiin Kolmogorov-Smirnovin -testillä. Arvosanojen keskiarvojen normaalijakaumaoletus olisi testin mukaan pitänyt hylätä ($p < .05$). Metsämuurosen (2005, 594) mukaan testi kuitenkin hylkää normaalijakaumaoletuksen herkästi suurissa otoksissa. Tällöin jakaumaa tulee tarkastella silmämääräisesti. Silmämääräisesti tarkasteltuna arvosanojen keskiarvojen jakauma oli melko normaali, joten jakauma tulkittiin normaaliksi. Ensimmäisenä vuonna suoritettujen opintoviikkojen määrä ei ollut normaalisti ja-

kautunut muuttuja ($p < .05$) ja silmämääräisesti tarkasteltuna arvojen jakaumassa ilmeni useita huippuja.

Tutkielmassa käytettiin merkitsevyytason kriittistä rajaa $p = .01$, jotta vähennettiin tyyppin 1 virheen tekemisen todennäköisyyttä. Tyyppin 1 virhe tarkoittaa nollahypoteesin virheellistä hylkäämistä tilastollisessa analyysissä. Tyyppin 1 virheen mahdollisuus kasvaa varsinkin silloin, kun tutkimuksessa ei ole tarkkaan ennalta asetettuja hypoteeseja. Tällöin kasvaa riski, että mikä tahansa sattumasta johtuva tilastollinen merkitsevyys voidaan tulkita todisteeksi jonkin ilmiön olemassaolosta. (Nummenmaa 2009, 151, 207–208.)

Tulosten tarkastelussa merkitsevyyden lisäksi huomioitiin efektikoot. Efektikoko on tunnusluku, jonka avulla voidaan tarkastella muuttujien välisen yhteyden voimakkuutta ja yhdistää tuloksia yli tutkimusten (Nummenmaa 2009, 383). Efektikoon mittoja on useita, joista tässä tutkielmassa käytettiin etan neliötä (η^2) ja ositettua etan neliötä (η_p^2). Ositettu etan neliö saatiin suoraan yksisuuntaisen varianssianalyysin yhteydessä. Muiden analyysien yhteydessä laskettiin etan neliöt. T-testin ja χ^2 -testin tuloksista laskettiin pistebiseriaalisen korrelaation neliö (r^2) ja muutettiin etan neliöksi Metsämuurosen (2005, 424) esittelemien kaavojen mukaisesti.

Mann-Whitneyn U-testin tuloksista laskettiin pistebiseriaalisen korrelaation neliö Fieldin (2009, 550) esittelemän kaavan mukaan. Pistebiseriaalisen korrelaation neliö muutettiin etan neliöksi Metsämuurosen (2005, 424) ohjeen mukaisesti. Kruskal-Wallis testistä laskettiin etan neliö Greenin ja Salkindin (2008, 416) esittelemän kaavan mukaan. Eta-estimaatit ilmoittavat efektin suuruuden selitetyn varianssin ja kokonaisvarianssin osamääränä. Etan neliö on ositettua etan neliötä herkempi tekijöiden lukumäärän aiheuttamalla ei-satunnaiselle vaihtelulle, joten näistä kahdesta suositellaan käyttämään ositettua etan neliötä. (Nummenmaa, 391–392.) Kaikista tuloksista ei ollut laskettavissa ositettua etan neliötä, joten tällöin käytettiin efektikoon mittoista etan neliötä. Etan neliö kerrottuna 100 %:lla ilmaisee, kuinka monta prosenttia riippuvan muuttujan vaihtelusta voidaan selittää riippumattomalla muuttujalla (Nummenmaa 2009, 395).

8 TUTKIMUSTULOKSET

8.1 Rahankäyttö

Tutkimukseen osallistuneista nuorista opiskelijoista 40 % koki, etteivät heidän rahansa riittäneet jokapäiväisiin menoihin tai riittivät vain niukasti. Kokemus rahan riittävydestä jokapäiväisiin menoihin oli yhteydessä opinnoissa menestymiseen, opinnoissa edistymiseen ja negatiiviseen keskeyttämiseen.

Kokemus rahojen riittämättömyydestä oli yhteydessä heikompaan opintomenestykseen ($F_{4,883}=9.586$, $\eta_p^2=.042$, $p<.01$). Rahojen riittämättömyys oli myös yhteydessä heikompaan opinnoissa edistymiseen ($\chi^2(4)=19.310$, $\eta^2=.032$, $p<.01$). Rahansa riittämättömiksi kokeneiden nuorten keskiarvo oli heikompi kuin niiden, jotka kokivat rahojensa riittäneen vähintään niukasti. Nuoret, joiden mielestä rahat eivät riittäneet jokapäiväisiin menoihin myös edistyivät opinnoissaan heikommin kuin ne, jotka kokivat rahojensa riittäneen hyvin. Tarkemmat ryhmäkohtaiset vertailut rahan riittävyden kokemuksen yhteydestä opinnoissa menestymiseen ja edistymiseen ilmenevät taulukosta 5. Negatiivisista keskeyttäjästä muita opiskelijoita useampi koki, etteivät heidän rahansa riittäneet jokapäiväisiin menoihin tai riittivät vain niukasti ($\chi^2(1)=12.355$, $\eta^2=.010$, $p<.01$). Näin koki 47 % negatiivisista keskeyttäjästä kun vastaava osuus muista opiskelijoista oli 25 %.

Taulukko 5

Ryhmiä väliset vertailut rahan riittävyden kokemuksen yhteydestä opinnoissa menestymiseen ja edistymiseen

Selitettävä muuttuja	Kokemus rahan riittävydestä jokapäiväisiin menoihin					Tukey HSD
	Ei riitä(E)	Niukasti(N)	Kohtuullisesti(K)	Hyvin(H)	Oikein hyvin(O)	
Menestys (ka)	1.80 (.46)	2.02 (.52)	1.99 (.44)	2.10 (.43)	2.11 (.46)	E < N, K**, E < H, O***
Edistyminen(ov)	35.37 (15.45)	44.40 (19.63)	43.39(17.17)	44.88 (17.64)	44.96 (17.83)	E < H, O**

Huomautukset

** $p < .01$, *** $p < .001$

Rahan hankkimistavoista rahan saaminen kavereilta lainaamalla ($F_{4,897}=8.757$, $\eta_p^2=.038$, $p<.01$) ja pikavipin käyttäminen ($F_{3,878}=5.544$, $\eta_p^2=.019$, $p<.01$) olivat yhteydessä opinnoissa menestymiseen. Rahaa kavereilta lainanneilla tai pikavippiä käyttäneillä opiskelijoilla oli heikompi arvosanojen keskiarvo kuin niillä opiskelijoilla, jotka eivät lainkaan hankkineet rahaa näillä tavoilla.

Rahaongelmista selviämisen keinoista opintomenestykseen olivat yhteydessä vanhempien tuki ($F_{4,887}=3.789$, $\eta_p^2=.017$, $p<.01$), kavereilta lainaaminen ($F_{4,880}=4.505$, $\eta_p^2=.020$, $p<.01$), pikavipin ottaminen ($F_{4,877}=5.711$, $\eta_p^2=.025$, $p<.01$), säästäminen ($F_{4,877}=4.463$, $\eta_p^2=.020$, $p<.01$) ja näpistäminen ($F_{3,874}=10.254$, $\eta_p^2=.034$, $p<.01$). Rahaongelmiaan kavereilta lainaamalla ja pikavippiä käyttämällä selvittäneillä nuorilla oli heikompi arvosanojen keskiarvo kuin niillä nuorilla, jotka eivät lainkaan käyttäneet näitä keinoja. Nuoret, jotka ilmoittivat selvinneensä rahaongelmista ainakin osittain tavaraa näpistämällä, menestyivät opinnoissaan muita heikommin. Rahaongelmista säästämällä selvinneillä tai tukea vanhemmilta saaneilla nuorilla puolestaan oli parempi arvosanojen keskiarvo kuin niillä, jotka eivät saaneet apua rahaongelmiin näillä keinoilla. Rahaongelmien selvittäminen säästämällä oli yhteydessä myös parempaan opinnoissa edistymiseen ($\chi^2(4)=16.012$, $\eta^2=.027$, $p<.01$). Taulukossa 6 on koottuna, mitkä rahankäyttöä kuvaanneet muuttujat olivat yhteydessä opinnoissa menestymiseen ja edistymiseen sekä negatiiviseen keskeyttämiseen.

Taulukko 6

Rahankäytön yhteys opinnoissa menestymiseen ja edistymiseen sekä negatiiviseen keskeyttämiseen

Rahankäyttö- Muuttuja	Menestyminen	Edistyminen	Keskeyttäminen ^a
	F	χ^2	χ^2
Rahan riittävyys			
Rahan riittävyys	9.59***	19.31**	12.36***
Rahan saanti			
Laina, kaverit	8.76***	12.39	.14
Pikavippi	5.54**	.54	.09
Rahaongelmat			
Vanhemmat	3.79**	11.95	.17
Laina, kaverit	4.51**	4.38	.07
Pikavippi	5.71***	8.51	6.13
Näpistäminen	10.25***	7.63	-
Säästäminen	4.46**	16.01**	1.37

Huomautukset

Taulukossa esitellään vain muuttujat, jotka ovat vähintään yhden selitettävän muuttujan osalta tilastollisesti merkitseviä päättelyn riskitasolla $p < .01$

a Tulos ilmaisee eron kahden ryhmän välillä. Rahan riittävyys: eivät riitä/niukasti – riittävät vähintään kohtuullisesti; rahan saanti ja rahaongelmat: ei saa rahaa tällä tavalla – saa rahaa tällä tavalla

** $p < .01$, *** $p < .001$

8.2 Harrastukset

Harrastusten kokonaismäärä oli yhteydessä opinnoissa menestymiseen ($t(865)=-3.697$, $\eta^2=.016$, $p<.01$) ja opinnoissa edistymiseen ($U=36764.500$, $Z=-3.935$, $\eta^2=.026$, $p<.01$). Opiskelijat, joilla oli vähintään kuusi vapaa-ajan harrastusta menestyivät ja edistyivät opinnoissaan paremmin kuin ne, joilla oli alle kuusi harrastusta. Negatiiviseen keskeyttämiseen harrastusten kokonaismäärällä tai yksittäisillä harrastuksilla ei ollut suoraa yhteyttä.

Internetin käytön määrä vuorokauden aikana oli yhteydessä opinnoissa menestymiseen ($F_{3,885}=5.827$, $\eta_p^2=.019$, $p<.01$). Vähän Internetiä käyttäneillä opiskelijoilla oli parempi arvosanojen keskiarvo kuin runsaasti vuorokauden aikana Internetiä käyttäneillä opiskelijoilla. Muista yksittäisistä harrastuksista järjestettyjen joukkuepelien ($t(884)=-4.069$, $\eta^2=.018$, $p<.01$), kuntoliikunnan ($t(884)=-3.402$, $\eta^2=.013$, $p<.01$), taitteen ($t(890)=-3.254$, $\eta^2=.012$, $p<.01$) ja käsitöiden ($t(889)=-5.555$, $\eta^2=.033$, $p<.01$) harrastamisella oli yhteys parempaan arvosanojen keskiarvoon. Parempaan opinnoissa edistymiseen olivat yhteydessä järjestettyjen joukkuepelien ($U=18968.000$, $Z=-3.896$,

$\eta^2=.025$, $p<.01$), lukemisen ($U=26549.500$, $Z=-3.159$, $\eta^2=.016$, $p<.01$) ja valokuvaamisen ($U=12072.000$, $Z=-2.613$, $\eta^2=.011$, $p<.01$) harrastaminen. Harrastusmuuttujien yhteydet opinnoissa menestymiseen ja edistymiseen sekä negatiiviseen keskeyttämiseen ovat koottuna taulukkoon 7.

Taulukko 7

Harrastusten yhteys opinnoissa menestymiseen ja edistymiseen sekä negatiiviseen keskeyttämiseen

Harrastus- muuttuja	Menestyminen	Edistyminen	Keskeyttäminen
	t	U	χ^2
Harrastusten määrä	-3.70***	36764.50***	.02
Joukkuepelit	-4.07***	18968.00***	.50
Kuntoliikunta	-3.40**	22125.00	3.88
Taide	-3.25**	42596.00	.64
Käsityöt	-5.56***	39400.50	.00
Lukeminen	-2.45	26549.50**	.09
Valokuvaaminen	-1.02	12072.00**	.09

Huomautukset

Taulukossa esitellään vain muuttujat, jotka ovat vähintään yhden selitettävän muuttujan osalta tilastollisesti merkitseviä päättelyn riskitasolla $p < .01$

** $p < .01$, *** $p < .001$

8.3 Nukkumistottumukset

Alle 7 tuntia nukkuvat opiskelijat menestyivät opinnoissaan heikommin kuin vähintään 7 tuntia nukkuvat ($t(890)=-4.218$, $\eta^2=.020$, $p<.01$). Unen määrä oli yhteydessä myös negatiiviseen keskeyttämiseen ($\chi^2(1)=11.774$, $\eta^2=.010$, $p<.01$). Negatiivisista keskeyttäjäistä 29 % nukkui alle 7 tuntia kun vastaava osuus muista opiskelijoista oli 13 %. Öinen Internetin käytön määrä oli yhteydessä opinnoissa menestymiseen ($F_{2,879}=16.946$, $\eta_p^2=.037$, $p<.01$) ja edistymiseen ($\chi^2(2)=16.569$, $\eta^2=.028$, $p<.01$). Runsaampi Internetin käyttäminen yöaikaan kello 22–07 välillä oli yhteydessä heikompaan opintomenestykseen ja heikompaan opinnoissa edistymiseen. Öisin Internetiä vähintään tunnin käyttäneet opiskelijat menestyivät ja edistyivät heikommin opinnoissaan kuin ne, jotka eivät lainkaan käyttäneet Internetiä yöaikaan. Lisäksi öisin 3–9 tuntia Internetiä käyttäneet nuoret menestyivät opinnoissaan heikommin kuin 1–2 tuntia Internetiä käyttäneet.

Ryhmäkohtaiset vertailut yöaikaisen Internetin käytön yhteydestä opinnoissa menestymiseen ja edistymiseen ovat koottuna taulukkoon 8.

Taulukko 8

Ryhmien väliset vertailut Internetin yöaikaisen^a käytön yhteydestä opinnoissa menestymiseen ja edistymiseen

Selitettävä muuttuja	Internetin käytön määrä öisin			Post hoc ^b
	0 h	1–2 h	3–9 h	
	M (SD)	M (SD)	M (SD)	
Menestys (ka) ^c	2.11 (.46)	2.01 (.45)	1.82 (.44)	a>b**; a>c***; b>c***
Edistyminen(ov) ^d	47.77 (18.85)	41.19 (16.38)	40.27 (17.62)	a>b***; a>c**

Huomautukset

a Internetin yöaikasella käytöllä viitataan klo 22–07 välillä tapahtuneeseen Internetin käyttöön

b Post hoc -vertailussa ryhmät on nimetty seuraavasti: a = 0 h, b = 1–2 h ja c = 3–9h

c Post hoc -vertailut suoritettiin Tukeyn honestly significant differences (HSD) -testillä

d Post hoc -vertailut suoritettiin Dunnett'n T3 -testillä

** p < .01, *** p < .001

Negatiiviset keskeyttäjät ilmoittivat muita opiskelijoita useammin kärsineensä unettomuudesta ($\chi^2(1)=24.463$, $\eta^2=.021$, $p<.01$). Negatiivisista keskeyttäjistä 37 % ilmoitti kärsineensä unettomuudesta kun vastaava osuus muista opiskelijoista oli 13 %. Negatiiviset keskeyttäjät olivat myös saaneet muita useammin apua unettomuuteen ($\chi^2(1)=13.651$, $\eta^2=.027$, $p<.01$). Negatiivisista keskeyttäjistä 44 % ja muista opiskelijoista 16 % ilmoitti saaneensa apua unettomuuteen. Nukkumistottumuksia kuvaavien muuttujien yhteydet opinnoissa menestymiseen ja edistymiseen sekä negatiiviseen keskeyttämiseen ovat koottuna taulukkoon 9.

Taulukko 9

Nukkumistottumusten yhteys opinnoissa menestymiseen ja edistymiseen sekä negatiiviseen keskeyttämiseen

Nukkumistottumus- muuttuja	Menestyminen	Edistyminen	Keskeyttäminen
	t	U	χ^2
Unen määrä	-4.22***	14301.00	11.77**
Unettomuus	2.41	16231.00	24.46***
Apu unettomuuteen	1.21	3047.50	13.65***
	F	χ^2	χ^2
Internetin yökäyttö	16.95***	16.57***	3.52

Huomautukset

Taulukossa esitellään vain muuttujat, jotka ovat vähintään yhden selitettävän muuttujan osalta tilastollisesti merkitseviä päättelyn riskitasolla $p < .01$

** $p < .01$, *** $p < .001$

8.4 Päähteiden käyttö

Tupakointi oli yhteydessä opinnoissa menestymiseen ($F_{4,891}=12.044$, $\eta_p^2=.051$, $p<.01$) ja opinnoissa edistymiseen ($\chi^2(4)=30.955$, $\eta^2=.050$, $p<.01$). Nuoret, jotka eivät olleet koskaan tupakoineet menestyivät opinnoissaan paremmin kuin harvoin tai päivittäin tupakoineet nuoret. Päivittäin tupakoineet opiskelijat olivat myös ensimmäisen lukuvuoden jälkeen suorittaneet vähemmän opintoja kuin ne nuoret, jotka eivät olleet koskaan tupakoineet. Ryhmäkohtaiset vertailut tupakoinnin yhteydestä opinnoissa menestymiseen ja edistymiseen ovat koottuna taulukkoon 10. Negatiivisissa keskeyttäjäissä oli muita opiskelijoita vähemmän niitä, jotka eivät olleet koskaan tupakoineet ($\chi^2(1)=15.706$, $\eta^2=.013$, $p<.01$). Negatiivisista keskeyttäjäistä 18 % ei ollut koskaan tupakoinut kun vastaava osuus muista opiskelijoista oli 46 %. Päivittäin tupakoivia nuoria puolestaan oli negatiivisissa keskeyttäjäissä muita enemmän ($\chi^2(1)=31.057$, $\eta^2=.026$, $p<.01$). Negatiivisista keskeyttäjäistä 67 % tupakoi päivittäin kun vastaava osuus muista opiskelijoista oli 30 %.

Taulukko 10

Ryhmien väliset vertailut tupakoinnin yhteydestä opinnoissa menestymiseen ja edistymiseen

Selitettävä muuttuja	Tupakointi					Post hoc
	Ei koskaan(E)	Lopettanut(L) ^a	Harvoin(H) ^b	Viikoittain(V)	Päivittäin(P)	
Menestys (ka) ^c	2.12 (.45)	2.00 (.37)	1.90 (.44)	2.05 (.36)	1.89 (.49)	E > H**; E > P***
Edistyminen (ov) ^d	46.68(18.51)	42.18(13.21)	45.12(18.88)	40.03(12.21)	37.93(17.30)	E > P***

Huomautukset

a Lopettaneiden ryhmään kuuluivat myös tupakkalakossa olleet

b Harvoin tarkoittaa tässä yhteydessä tupakointia harvemmin kuin kerran viikossa

c Post hoc -vertailut suoritettiin Tukeyn honestly significant differences (HSD) -testillä

d Post hoc -vertailut suoritettiin Dunnett'n T3 -testillä

** p < .01, *** p < .001

Alkoholin käyttö oli yhteydessä opinnoissa menestymiseen ($F_{4,889}=5.005$, $\eta_p^2=.022$, $p<.01$) ja edistymiseen ($\chi^2(4)=15.961$, $\eta^2=.026$, $p<.01$). Nuoret, jotka eivät käyttäneet alkoholia menestyivät opinnoissa paremmin kuin viikoittain alkoholia käyttäneet nuoret. Nuoret, jotka eivät käyttäneet alkoholia lainkaan tai käyttivät alkoholia harvemmin kuin kerran kuukaudessa edistyivät opinnoissaan paremmin kuin vähintään kuukausittain alkoholia käyttäneet nuoret.

Negatiiviset keskeyttäjät joivat muita useammin alkoholia viikoittain ($\chi^2(1)=9.387$, $\eta^2=.008$, $p<.01$). Negatiivisista keskeyttäjistä 20 % joi alkoholia viikoittain kun vastaava osuus muista opiskelijoista oli 8 %. Negatiiviset keskeyttäjät käyttivät myös muita useammin mietoja huumeita ($\chi^2(1)=11.354$, $\eta^2=.010$, $p<.01$). Negatiivisista keskeyttäjistä 14 % ilmoitti käyttäneensä mietoja huumeita kun vastaava osuus muista opiskelijoista oli 4 %. Päihdemuuttujien yhteydet opinnoissa menestymiseen ja edistymiseen sekä negatiiviseen keskeyttämiseen ovat koottuna taulukkoon 11.

Myös poliisin kanssa tekemisissä oleminen oli yhteydessä opinnoissa menestymiseen ($t(891)=6.542$, $\eta^2=.046$, $p<.01$) ja edistymiseen ($U=37071.5$, $Z=-3.020$, $\eta^2=.015$, $p<.01$). Poliisin kanssa tekemisissä olleet nuoret menestyivät ja edistyivät opinnoissaan heikommin kuin ne nuoret, jotka eivät olleet joutuneet tekemisiin poliisin kanssa.

Taulukko 11

Päihdeiden käytön yhteys opinnoissa menestymiseen ja edistymiseen sekä negatiiviseen keskeyttämiseen

Päihde- muuttuja	Menestyminen	Edistyminen	Keskeyttäminen
	F	χ^2	χ^2
Tupakointi	12.04***	30.96***	31.06 ^a ***
Alkoholi	5.01**	15.96**	9.39 ^b **
Miedot huumeet	1.62	7.75	11.35**

Huomautukset

Taulukossa esitellään vain muuttujat, jotka ovat vähintään yhden selitettävän muuttujan osalta tilastollisesti merkitseviä päättelyn riskitasolla $p < .01$

a Päivittäisen tupakoinnin yhteys negatiiviseen keskeyttämiseen

b Viikoittaisen alkoholin käytön yhteys negatiiviseen keskeyttämiseen

** $p < .01$, *** $p < .001$

8.5 Kasautuneet elämäntilanteen riskitekijät

Useammalta eri elämän osa-alueelta kasautuneiden riskitekijöiden määrä oli yhteydessä opinnoissa menestymiseen ($F_{8,64,4}=27.171$, $\eta_p^2=.112$, $p<.01$) ja edistymiseen ($\chi^2(4)=53.995$, $\eta^2=.093$, $p<.01$). Opiskelijat, joilla ei ollut elämässään riskitekijöitä menestyivät opinnoissaan paremmin kuin ne, joilla oli vähintään yksi riskitekijä ja edistyivät paremmin kuin ne, joilla riskitekijöitä oli kaksi tai enemmän. Opiskelijat, joilla oli elämässään yksi riskitekijä menestyivät puolestaan paremmin kuin ne joilla riskitekijöitä oli kaksi tai enemmän ja edistyivät paremmin kuin ne, joilla riskitekijöitä oli kolme tai neljä. Samoin ne opiskelijat, joiden elämässä oli kaksi riskitekijää menestyivät paremmin kuin ne, joilla riskitekijöitä oli neljä.

Kun opinnoissa menestymistä selitettiin muuttujilla ”kokemus rahan riittävydestä”, ”käsitöiden harrastaminen”, ”Internetin käyttö öisin” ja ”tupakointi”, todettiin että malli sopi aineistoon ($F_{8,64,4}=26.325$, $p<.01$). Malli selitti noin 10 % opintomenestyksen vaihtelusta ($R_a^2=.105$). Kokemus rahan riittävydestä, käsitöiden harrastaminen, Internetin käyttö öisin ja tupakointi olivat kaikki mallissa merkitseviä selittäjiä. Heikompa opintomenestystä ennusti kokemus siitä, etteivät rahat riittäneet jokapäiväisiin menoihin, käsitöiden harrastamattomuus, Internetin käyttö 3-9 tuntia öisin ja se, että oli ainakin joskus tupakoinut.

Kun opinnoissa edistymistä selitettiin muuttujilla ”kokemus rahan riittävydestä”, ”harrastusten määrä”, ”Internetin käyttö öisin” ja ”tupakointi”, todettiin että malli sopi

aineistoon ($F_{579,4}=13.313$, $p<.01$). Malli selitti noin 8 % opinnoissa edistymisen vaihte-
lusta ($R_a^2=.078$). Kokemus rahan riittävydestä, Internetin käyttö öisin ja tupakointi oli-
vat mallissa merkitseviä selittäjiä. Heikompaan opinnoissa edistymistä ennusti kokemus
siitä, etteivät rahat riittäneet jokapäiväisiin menoihin, Internetin käyttö öisin 1-9 tuntia
ja tupakointi vähintään viikoittain. Se oliko vapaa-ajan harrastuksia vähemmän kuin
kuusi oli mallissa vain melkein merkitsevä selittäjä ($p<.05$).

Useammalta eri elämän osa-alueelta kasautuneiden riskitekijöiden määrä oli yh-
teydessä myös negatiiviseen keskeyttämiseen ($\chi^2(1)=53.022$, $\eta^2=.041$, $p<.01$). Negatiivi-
sissa keskeyttäjäissä oli muita opiskelijoita vähemmän niitä, joilla ei ollut elämässään
riskitekijöitä ($\chi^2(1)=23.372$, $\eta^2=.020$, $p<.01$). Vastaavasti negatiivisissa keskeyttäjäissä
oli muita opiskelijoita enemmän niitä, joilla riskitekijöitä oli riskimallin kaikilla kolmel-
la elämän osa-alueella ($\chi^2(1)=18.315$, $\eta^2=.016$, $p<.01$).

Kun negatiivista keskeyttämistä selitettiin logistisen regressioanalyysin avulla
muuttujilla ”kokemus rahan riittävydestä”, ”unettomuus” ja ”tupakointi”, todettiin, että
malli oli tehokas ($\chi^2(3)=43.625$, $p<.01$) ja malli toisti hyvin alkuperäisen aineiston
($\chi^2(4)=4.307$, $p=.37$). Malli selitti negatiivisesta keskeyttämisestä noin 12 % ($R^2=.125$).
Mallissa merkitseviä selittäjiä olivat unettomuus ja tupakointi. Päivittäinen tupakointi
($\beta=1.369$, $p<.01$) ja unettomuus ($\beta=1.107$, $p<.01$) olivat yhteydessä negatiiviseen kes-
keyttämiseen. Kokemus siitä, etteivät rahat riittäneet jokapäiväisiin menoihin tai riittivät
vain niukasti ei ollut mallissa merkitsevä selittäjä.

9 POHDINTA

9.1 Yhteenveto ja johtopäätökset

Tutkimuksessa kartoitettiin elämänhallinnallisten tekijöiden yhteyttä ammatillisten perusopintojen sujumiseen ja negatiiviseen keskeyttämiseen ensimmäisen opiskeluvuoden aikana. Tutkimuksessa ilmeni, että useat elämänhallinnalliset tekijät ovat yhteydessä opintojen sujumiseen ja negatiiviseen keskeyttämiseen ensimmäisen opiskeluvuoden aikana. Tutkimuksessa ilmeni, että useammalta eri elämän osa-alueelta kasautuneet riskitekijät selittävät yhdessä noin 12 % negatiivisesta keskeyttämisestä. Ammatillisten oppilaitosten opettajien mukaan opiskelijoiden elämänhallinnalliset ongelmat ja niihin liittyvät keskeyttämiset ovat lisääntyneet 2000-luvulla (Rantanen & Vehviläinen 2007). Varsinkin kasautuessaan elämänhallinnan tekijät voivat vaikeuttaa nuoren opiskelijan selviytymistä opinnoistaan.

Opintojen negatiivinen keskeyttäminen oli yhteydessä rahankäytön hallitsemiseen, nukkumistottumuksiin ja päihteiden käyttöön. Tutkimuksen mukaan negatiiviset keskeyttäjät kokivat muita opiskelijoita useammin rahojen riittäneen korkeintaan niukasti jokapäiväisiin menoihin. He kokivat myös muita useammin unettomuutta ja nukuivat muita useammin alle 7 tuntia yössä. Negatiivisissa keskeyttäjäissä oli muita opiskelijoita vähemmän niitä, jotka eivät olleet koskaan tupakoineet ja vastaavasti enemmän niitä, jotka tupakoivat päivittäin. Lisäksi negatiiviset keskeyttäjät joivat muita useammin alkoholia viikoittain ja käyttivät mietoja huumeita. Negatiiviseen keskeyttämiseen olivat yhteydessä monilta osin samat elämänhallinnalliset tekijät kuin opintojen heikompaan sujumiseen. Näin ollen tutkimustulokset vahvistavat oletusta opintojen heikomman sujumisen yhteydestä negatiiviseen keskeyttämiseen.

Negatiivista keskeyttämistä ehkäisevissä hankkeissa negatiivisten keskeyttäjäiden riskiryhmään on katsottu kuuluvaksi opiskelijat, joiden opinnot eivät suju toivotulla tavalla (Opetushallitus 2002, 15). Tämän vuoksi negatiivisen keskeyttämisen riskiä tutkittiin tässä tutkielmassa tarkastelemalla myös elämänhallinnallisten riskitekijöiden yhteyttä opintomenestykseen ja opinnoissa edistymiseen ensimmäisen lukuvuoden aikana.

Tutkimuksessa ilmeni, että rahankäyttö, vapaa-ajan harrastaminen, nukkumistottumukset ja päihteiden käyttö olivat yhteydessä opintojen sujumiseen. Heikommin menestyneet ja edistyneet opiskelijat kokivat muita useammin rahansa riittämättömiksi jokapäiväisiin menoihin. Heikompi opintomenestys oli myös yhteydessä velkaantumista lisääviin rahanhankintatapoihin kuten kavereilta lainaamiseen ja pikavipin käyttämiseen. Aiemman tutkimuksen mukaan velkaantuminen voi olla merkki hallinnan katoamisesta rahankäytön suhteen (Lehtinen & Remes 2005).

Tutkimuksessa ilmeni, että heikommin menestyneet ja edistyneet opiskelijat harrastivat muita vähemmän. Vähäinen harrastaminen vapaa-ajalla on myös aiemman tutkimuksen mukaan yhteydessä koulunkäyntiin sitoutumiseen (Dotterer, McHale & Crouete 2007). Liikunnallisilla ja taiteellisilla sekä käsitöiden harrastamiselle on tutkitusti positiivinen vaikutus opintojen sujumiseen. Liikunnan harrastamisella on positiivinen vaikutus muun muassa nuoren itsetuntoon (Connolly, Quin & Redding 2011), ja ohjattuihin harrastuksiin osallistuminen vahvistaa pitkällä aikavälillä nuoren itseluottamusta (Kort-Butler & Hagewe 2011). Positiivisen minäkuvan kehittyminen voi olla elämäntaloudellisesti suojatekijä ja tukea nuoren uskoa opinnoista suoriutumiseen. Näin ollen myös yksittäiset harrastukset voivat toimia nuoren elämässä suojatekijöinä.

Vähäisempi yöunen määrä oli yhteydessä heikompaan opintomenestykseen. Aiemman tutkimuksen mukaan univaikeuksilla on yhteys koulumenestykseen (Gaultney 2010), mutta unen määrän osalta tutkimustieto on ristiriitaista. Eliassonin ym. (2002) mukaan unen määrä ei vaikuta koulumenestykseen kun taas Wolfsonin ja Carskadonin (1998) mukaan unen määrällä ja koulumenestyksellä on yhteys. Tutkielmani tulosten mukaan alle 7 tunnin yöunilla oli yhteys heikompaan opintomenestykseen. Myös Internetin käyttäminen öisin oli yhteydessä heikompaan opinnoissa menestymiseen ja heikompaan edistymiseen. Näiden tulosten perusteella voidaan päätellä, että epäsäännöllisillä nukkumistottumuksilla on yhteys opintojen sujumiseen. Aiemmat tutkimustulokset unen määrän yhteydestä opintomenestykseen tulee kuitenkin ottaa huomioon, jolloin tämän tutkimuksen tuloksiin voidaan suhtautua varauksella.

Tupakointi ja alkoholin käyttö olivat yhteydessä heikompaan opintomenestykseen ja heikompaan opinnoissa edistymiseen. Myös aiempi tutkimus osoittaa, että koulussa hyvin menestyvät oppilaat käyttävät kaikkia päihteitä vähemmän kuin heikosti menestyvät, ja päihteitä runsaimmin käyttävien nuorten elämään on usein kasautunut monia muitakin ongelmia (Metso ym. 2009, 36). Tutkimuksessani ilmeni lisäksi, että poliisin

kanssa tekemisissä olleet menestyivät ja edistyivät opinnoissaan muita heikommin. Poliisin kanssa tekemisissä olemisesta ei selvitetty tarkempia syitä. Vaikka kysymys oli sijoitettu päihteiden käyttöä koskevien kysymysten yhteyteen, ei voida olettaa, että poliisin kanssa tekemisiin joutuminen liittyi pelkästään päihteiden käyttöön. Poliisin kanssa tekemisiin joutuminen voi kuitenkin olla merkki hallinnan ongelmista jollain elämän osa-alueella kuten päihteiden käytön tai liikennekäyttäytymisen osalta.

Opinnoissa menestymistä ja edistymistä sekä opintojen negatiivista keskeyttämistä koskevien tulosten pohjalta voidaan päätellä, että usealla eri elämännhallinnallisella tekijällä on yhteys opinnoista suoriutumiseen ensimmäisen opiskeluvuoden aikana. Tämän vuoksi olisi tärkeää, että opiskeluvaikeuksien taustalta voitaisiin tunnistaa elämännhallinnalliset riskitekijät, mikä puolestaan voi auttaa tarjoamaan opiskelijalle riittävän kattavaa tukea myös oppilaitoksen ulkopuolisiin haasteisiin. Tukemalla nuorten opiskelijoiden rahankäytön hallintaa, vapaa-ajan harrastamista, säännöllisiä nukkumistottumuksia ja ehkäisemällä päihteiden käyttöä, voidaan mahdollisesti vaikuttaa negatiivisen keskeyttämisen riskiin ensimmäisen lukuvuoden aikana.

Opintojen heikompaa sujumista ja negatiivista keskeyttämistä tutkittiin myös kasautuneiden elämännhallinnan riskitekijöiden näkökulmasta. Useammalta eri elämän osa-alueelta kasautuneet riskitekijät selittivät yhdessä heikommasta opintomenestyksestä noin 10 %, heikommasta opinnoissa edistymisestä noin 8 % ja negatiivisesta keskeyttämisestä noin 12 %. Huomionarvoista on, että kasautuneiden riskitekijöiden selitysvaikutus on noin kaksinkertaisesti suurempi voimakkaimpaan yksittäiseen selittäjään nähden. Tämän vuoksi, kuten aiemmatkin tutkijat toteavat, tulisi opintojen keskeyttämistä ja keskeyttämisen ehkäisyä tarkastella usean eri tekijän yhteisvaikutuksen näkökulmasta (mm. Jäppinen 2007, 27; Kuronen 2011, 51).

Tuloksista ilmeni myös, että opinnoissa menestyminen ja edistyminen olivat sitä heikompia, mitä useampia elämännhallinnan riskitekijöitä nuoren elämässä oli. Opinnoissa menestyivät ja edistyivät parhaiten ne opiskelijat, joiden elämässä ei ollut riskitekijöitä. Kuitenkin opiskelijat, joiden elämässä oli vain yksi riskitekijä, menestyivät opinnoissaan paremmin kuin ne, joilla riskitekijöitä oli kaksi, kolme tai neljä. Samoin opiskelijat, joilla riskitekijöitä oli yksi, myös edistyivät opinnoissaan paremmin kuin ne, joilla riskitekijöitä oli kolme tai neljä. Lisäksi opiskelijat, joiden elämässä oli kaksi riskitekijää menestyivät opinnoissa paremmin kuin opiskelijat, joiden elämässä riskitekijöitä oli neljä. Riskitekijöiden kasautuminen voi olla merkki siitä, että nuoren elämän-

hallinta on alkanut heikentyä useammalla elämän osa-alueella. Ongelmien kasautumisen negatiivinen kierre tulisi saada pysäytettyä mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Erityisopettajan työn näkökulmasta on tärkeää olla tietoinen, että opiskelijan ongelmat voivat liittyä elämäntilanteisiin haasteisiin. Nuoren opiskelijan elämään liittyy monia tärkeitä päätöksenteon tilanteita. Opiskelun lisäksi nuori opettelee muun muassa rahankäyttöön, elämäntapavalintoihin, harrastuksiin, terveyteen ja sosiaalisiin suhteisiin liittyvää itsenäistä päätöksentekoa. (Vanhalakka-Ruoho 2007.) Kaikkien nuorten kasvupolku ei etene tavanomaisen mallin mukaisesti, jolloin osa tarvitsee tasapainoiseen kehitykseen erityistä tukea (Pönkkö & Tervonen-Rossi 2009). Ammatillisissa opilaitoksissa toimivat erityisopettajat voivat työssään kohdata monenlaisia tuen tarpeita ja näin ollen erityisopettajan työnkuva voi muodostua hyvin moninaisista tehtävistä.

Opiskelijoiden ongelmien moninaistuessa kasvatustyön osuus erityisopettajan työssä korostuu (Hirvonen 2006, 96). Kasvatukselliset tehtävät opetustyössä lisääntyvät, kun opiskelijat tarvitsevat yhä enemmän tukea aikuisuuteen kasvamiseen sekä työelämän sääntöjen ja elämäntilanteiden oppimiseen (Pirttimaa & Kaikkonen 2010, 61). Kasvatustavoitteet korostuvat etenkin moniongelmaisten opiskelijoiden kanssa työskennellessä. Mitä moniongelmaisempia opiskelijat ovat, sitä enemmän erityisopettajan työhön sisältyy kasvattamista ja tämän hetken ongelmien selvittelyä. (Hirvonen 2006, 114.)

9.2 Tutkimuksen eettisyys ja tulosten luotettavuus

Tutkielma on toteutettu hyvän tutkimusetiikan periaatteiden mukaisesti. Hyvän tutkimusetiikan mukaisesti tutkijan velvollisuuksia ovat tieteellinen rehellisyys, huolellisuus, avoimuus, tieteellinen tunnustus sekä eettisesti kestävä tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmät (Clarkeburn & Mustajoki 2007, 44).

Tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmien valinnoista vastasivat Motivoimaa -hankkeen työntekijät. Tutkittavat saivat etukäteen tiedon tutkimuksen tarkoituksesta ja toteutuksesta, ja tutkimukseen osallistuminen oli koko ajan tutkittaville vapaaehtoista. Tutkittavista saatua tietoa käytetään pelkästään tutkimustarkoitukseen eikä tutkimuksen tarkoitus ole ristiriidassa tutkittavien edun kanssa. Alaikäisten tutkittavien kohdalla tutkimusluvut hankittiin tutkittavien lisäksi huoltajilta. Tutkittavien henkilöllisyys suojattiin käyttämällä analyysivaiheessa tutkittavista nimien sijaan numerokoodeja.

Vastaajat ovat kuitenkin joutuneet vastaamaan kyselyyn omilla nimillä, jotta tutkimukselliset pitkittäisasetelmat ovat mahdollisia. Nimellä vastaaminen on voinut vaikuttaa joidenkin tulosten luotettavuuteen. Esimerkiksi laittomien huumeiden käyttämistä kar-toittaneisiin kysymyksiin ei välttämättä ole uskallettu vastata rehellisesti.

Tutkimuksen vastausprosentti oli noin 73 % kaikista Jyväskylän ammattiopistossa syksyllä 2009 aloittaneista opiskelijoista. Vastausprosentti oli näin ollen hyvä. Kysely-tutkimukseen osallistuneiden kato suuntautui kuitenkin tutkimuksen kannalta tärkeim-pään kohteeseen eli keskeyttäviin opiskelijoihin, koska osa opiskelijoista oli jo syksyn alussa jättäytynyt kokonaan pois opiskeluista tai opiskelemisesta oli tuolloin tullut epä-säännöllistä. Vehviläisen (2008, 15) mukaan keskeyttämistä tutkivia aineistoja voidaan-kin usein pitää vinoutuneina. Kyselyn ulkopuolelle jäävät herkästi ne opiskelijat, jotka katoavat oppilaitoksesta ilman puhuttamista. Tällöin yliedustettuina ovat opintojaan jat-kavat opiskelijat ja niin sanotut positiiviset keskeyttäjät.

Ylipäättään opintojen negatiivisia keskeyttäjiä oli aineistossa vähän suhteessa muiden tutkittavien määrään. Tämä asetti muun muassa rajoituksia analyysitapojen va-linnoille. Lisäksi negatiivista keskeyttämistä koskevista tuloksista on epävarmaa tehdä laajempia yleistyksiä, koska negatiivisten keskeyttäjien joukko oli melko pieni, yhteen-sä 55 opiskelijaa. Tutkimuksen tuloksia pyrittiin kuitenkin tukemaan opintomenestystä ja opinnoissa edistymistä mittaavien muuttujien käytöllä, koska näiden muuttujien osal-ta jakaumat olivat tasaisemmat. Opintojen negatiiviseen keskeyttämiseen olivat yhtey-dessä monet samat tekijät kuin heikompaan opintomenestykseen ja heikompaan opin-noissa edistymiseen, mikä tukee negatiivista keskeyttämistä koskevien tulosten luotetta-vuutta.

Tutkimusaineisto kerättiin pelkästään Jyväskylän ammattiopiston ensimmäisen vuoden opiskelijoista, joten tältä osin otosta voidaan sanoa alueellisesti valikoituneeksi. Tutkimus myös koskee vain negatiivista keskeyttämistä ensimmäisen lukuvuoden aika-na, joten tulokset eivät ole yleistettävissä koko opiskeluaikaan.

Tutkimukseen sisältyi kohtalaisen suuri joukko analyyseja, jolloin sattumasta joh-tuvien merkitsevien tulosten mahdollisuus kasvaa. Tämän vuoksi tutkielmassa käytettiin merkitsevyydystason kriittistä rajaa $p=0.01$. Efektikokojen tarkastelu tulosten yhteydessä auttoi myös arvioimaan tulosten merkittävyyttä. Varsinkin efektikokojen tarkastelu pal-jasti, että useiden tulosten selitysvaikutus jäi melko alhaiseksi. Yksittäiset elämänhallin-nalliset tekijät selittivät opinnoissa menestymisen ja edistymisen vaihteluista sekä nega-

tiivisesta keskeyttämisestä vain muutamia prosentteja. Aineistosta löytyi merkitseviksi tulkittavia tuloksia, mutta yhteydet olivat loppujen lopuksi melko heikkoja. Ihmistieteissä tämä on yleistä, sillä ilmiöt ovat yleensä moniulotteisia, ja yksiselitteisiä yhteyksiä on vaikea löytää.

Tutkielmassa käytettyjen muuttujien heikkoon yhteyteen vaikutti myös se, ettei elämäntilanteiden tekijöiden ja opintojen negatiivisen keskeyttämisen yhteyden tutkimiselle ole juuri aiempaa teoriapohjaa. Tällöin ei ole voitu tarkkaan tietää miten elämäntilanteellisia tekijöitä voisi mitata ja millaisia yhteyksiä elämäntilanteiden tekijöiden ja opintojen negatiivisen keskeyttämisen väliltä tulisi etsiä. Tässä suhteessa tutkielmani on ollut lähinnä ilmiötä kartoittava tutkimus.

Yksi tutkielmani keskeinen ongelma oli käsitteen ”elämäntilanta” määrittelyminen ja sitominen negatiivisen keskeyttämisen riskiin. Aiemman tutkimuksen mukaan nuorten elämäntilanteelliset haasteet voivat liittyä hallitsemattomaan alkoholin käyttöön (Hull & Slone 2004), rikolliseen käyttäytymiseen, runsaaseen tupakointiin ja mietojen huumeiden käyttöön (Hirschi 2004). Rahankäytön, harrastusten ja nukkumistottumusten yhteyttä elämäntilantaan ei voitu näin suoraan osoittaa aiemman tutkimuksen pohjalta. Aiempi tutkimus kuitenkin osoittaa, että velkaantuminen voi olla merkki hallinnan katoamisesta rahankäytön suhteen (Lehtinen & Remes 2005). Aiemman tutkimuksen mukaan vapaa-ajallaan paljon harrastavat nuoret ovat tyytyväisempiä koulunkäyntiin (Gilman 2001), ja vapaa-ajanviettotavat vaikuttavat koulunkäyntiin sitoutumiseen (Dotterer, McHale & Croute 2007). Unen ja koulumenestyksen välisestä yhteydestä on ristiriitaista tietoa mutta Wolfsonin ja Carskadonin (1998) tutkimuksen mukaan paremmin koulussa menestyvät nuoret nukkuvat pidempään ja säännöllisemmin kuin heikommin menestyvät nuoret.

Aiempi tutkimus siis antoi syyn olettaa, että harrastuksilla ja nukkumistottumuksilla voi olla yhteys opintojen sujumiseen. Lisäksi aiemman tutkimuksen pohjalta voitiin päätellä, että elämäntilanteelliset haasteet voivat ilmetä ongelmina rahankäytössä, rikollisena käyttäytymisenä ja päihteiden käyttönä. Näiden asioiden mittaamiselle ei kuitenkaan ollut vahvaa teoreettista pohjaa, vaan elämäntilantaa koskevat kysymykset on luotu Motivoimaa -hankkeen tutkimustyötä varten.

Käsitteiden määrittelymisen ongelma liittyi mielestäni ensisijaisesti siihen, että, aineisto oli koottu ennen tutkielmani tutkimuskysymysten luomista. Tällöin tutkimusongelmia ja keskeisten käsitteiden määrittelymistä jouduttiin jossain määrin tekemään

aineiston ehdoilla. Elämänhallintaa kokonaisuudessaan ja kutakin tutkielmassa käsitelystä neljästä elämänhallinnan osa-alueesta olisi voitu mitata muilla tavoilla, ja tulosten luotettavuuden kannalta vahvempaan teoreettiseen pohjaan perustuvien mittareiden käyttäminen olisi jatkossa tärkeää. Lisäksi tutkimukseen valittujen elämänhallinnan tekijöiden osalta ei ollut juuri aiempaa teoriapohjaa määrittellä tekijöitä nimenomaan elämänhallinnan riskitekijöiksi. Esimerkiksi harrastuksia voisi tarkastella elämänhallinnan näkökulmasta suojatekijöinä ja lähinnä harrastamattomuutta riskitekijänä. Kysymysten asettelussa kuitenkin painottui pitkälti riskinäkökulma ja tutkimusongelmien yksinkertaistamisen vuoksi tutkielmassa keskityttiin elämänhallintaan riskitekijöiden näkökulmasta. Luotettavuuden lisäämiseksi elämänhallinnan mittaaminen voitaisiin jatkossa suorittaa esimerkiksi Frydenbergin & Lewisin (1993) testistöllä, joka perustuu nuorten elämänhallinnallisten selviytymiskeinojen mittaamiseen.

Vaikeasti mitattavien käsitteiden vuoksi tutkielmani johtopäätökset elämänhallinnallisten riskitekijöiden yhteydestä opintojen negatiiviseen keskeyttämiseen ovat monilta osin suuntaa-antavia. Tutkimuksen pohjalta ei voida suoraan päätellä vaikuttaako elämänhallinta opintojen negatiiviseen keskeyttämiseen vai onko kyse lähinnä yksittäisten, nuorten vapaa-aikaan liittyvien tekijöiden yhteydestä opintojen sujumiseen ja negatiiviseen keskeyttämiseen. Tutkimustulokset ovat kuitenkin kohtuullisen luotettava kartoitus aiheesta ja luovat näin ollen pohjaa hedelmällisille jatkotutkimusaiheille.

9.3 Jatkotutkimusaiheet

Tutkielmani keskeinen ongelma oli käsitteen elämänhallinta tarkka määrittäminen ja elämänhallinnan mittaaminen. Nuorten elämänhallinnallisten taitojen mittaamiseen on olemassa oma testistönsä, jonka avulla elämänhallinnan tarkempi käsitteellistäminen ja mittaaminen ovat mahdollisia (Frydenberg & Lewis 1993). Elämänhallintaa mittaavan testistön avulla voidaan jatkossa tutkia ja kartoittaa tarkemmin elämänhallinnan ja opintojen keskeyttämisen yhteyttä. Tutkielmani osoittaa, että karkeastikin mitatuilla elämänhallinnallisilla tekijöillä on yhteys opintojen sujumiseen ja negatiiviseen keskeyttämiseen, joten aiheen tarkempi tutkiminen on perusteltua.

Tutkielmani keskeinen löydös oli kasautuneiden elämänhallinnan riskientekijöiden yhteys heikompaan opintojen sujumiseen ja negatiiviseen keskeyttämiseen. Myös

aiempi tutkimus osoitti, että opintojen keskeyttämisen taustalla on usein monia tekijöitä. Jatkossa tätä mallia kasautuneista riskeistä voi soveltaa myös muuhun Motivoimaa -hankkeen tutkimustyöhön sekä muihin opintojen negatiivista keskeyttämistä tutkiviin hankkeisiin. Esimerkiksi Motivoimaa -hankkeella on aineistoa monesta eri oppimiseen ja opiskeluun liittyvästä osa-alueesta, jotka voisi liittää tässä tutkielmassa kehitettyyn riskimalliin. Näin saataisiin laajempaa tietoa monen muunkin osa-alueen kuin pelkäämään elämänhallinnallisten riskitekijöiden kasautumisesta.

Riskitekijöiden kasautumisen ehkäisemiseksi tärkeää on varhainen puuttuminen ennen kuin ongelmat nuoren elämässä pääsevät kerrostumaan ja monimutkaistumaan. Osoittamalla kasautuneiden riskien haitallinen yhteys nuoren opinnoista selviytymiseen, voidaan saada lisää resursseja oppilaitosten ehkäisevään työhön. Kasautuneita riskitekijöitä koskeva tieto voisi myös kannustaa kokonaisvaltaisempaan ja avoimempaan yhteistyöhön eri ammattikuntien välillä. Aiemmat kartoitukset negatiivisen keskeyttämisen ehkäisystä tukevat ajatusta moniammatillisen yhteistyön hyödyntämisestä keskeyttämisen riskissä olevien opiskelijoiden tukemisessa (Jäppinen 2007, 55; Koskinen 2007, 44).

Tulosten yleistettävyyden kannalta olisi jatkossa syytä kerätä aineistoa muiden suomalaisten ammattioppilaitosten opiskelijoista. Tällöin voitaisiin saada myös suurempi joukko negatiivisia keskeyttäjiä aineistoon. Jatkossa olisi hyödyllistä tehdä negatiivisen keskeyttämisen taustalla vaikuttavista syistä vertailuja eri oppilaitosten kesken. Oppilaitosten väliset vertailut voivat auttaa paikantamaan lähtökohdiltaan oppilaitosten toimintaan liittyviä keskeyttämisen syitä. Ammatillisten erityisopettajien mielestä opetuksen toteutusrakenteessa on käytänteitä, jotka vaikeuttavat erityistä tukea tarvitsevien opiskelua (Hirvonen 2006, 115). Tähänastinen opintojen keskeyttämistä koskeva tutkimus on hyvin yksilöpainotteista. Sen vaarana on, että keskeyttäminen nähdään pelkäämään opiskelijoiden yksilöllisinä ongelmina, vaikka ongelmat saattavat liittyä oppilaitosten ja sen henkilökunnan toimintaan.

Jatkoa ajatellen on tärkeää koota tietoa myös keskeyttämistä ehkäisevien tukitoimien tehokkuudesta. Nykyisen Motivoimaa -hankkeen tavoitteena on tunnistaa ammatitopisto-opiskelijoiden oppimista ja opiskelua vaikeuttavia tekijöitä, löytää keskeyttämisen riskissä olevia opiskelijoita ja luoda tehostetun tuen menetelmiä (Määttä, Kiiveri & Kairaluoma 2011). Mielestäni hankkeelle tulisi saada jatkoa niin, että kehitettyjen tukitoimien pitkän aikavälin vaikuttavuudesta voidaan saada luotettavaa tietoa. Vaikutta-

vuustutkimusta tukeva jatkorahoitus edistäisi tehokkaiden tukimuotojen löytymistä ja vakiinnuttamista.

Motivoimaa -hankkeen yhtenä tavoitteena on motivaatioon liittyvä laaja määrällinen pitkittäistutkimus (Määttä, Kiiveri & Kairaluoma 2011). Ylipäätään pitkittäisasetelmat ovat opintojen keskeyttämistä koskevassa tutkimuksessa hedelmällisiä. Niin elämäntilannetta kuin riskitekijöiden kasautuminenkin ovat ilmiöinä sen laatuista, että niiden tarkastelu pitkällä aikavälillä auttaa ymmärtämään ongelmien kehittymistä paremmin. Esimerkiksi elämäntilannellisten ja muiden opiskeluun vaikuttavien riskitekijöiden kasautumisen tutkiminen pidemmällä aikavälillä voi auttaa havaitsemaan, mihin tekijöihin puuttuminen missäkin vaiheessa on ongelmien kasautumista tehokkaimmin ehkäisevää toimintaa. Parhaimmillaan luotettava tieto auttaa tekemään opiskelijoiden tukemiseen liittyviä päätöksiä rohkeasti ja oikea-aikaisesti.

LÄHTEET

- Aapola, S. 2005. Aikuistumisen oikopolkuja? Koulutussiirtymät ja aikuistumisen ulottuvuudet nuorten elämässä. Teoksessa S. Aapola & K. Ketokivi (toim.) Polkuja ja poikkeamia – Aikuisuutta etsimässä. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 56, 254–283.
- Aapola, S. & Ketokivi, K. 2005. Johdanto: Aikuistumisen ehdot 2000-luvun yhteiskunnassa. Teoksessa S. Aapola & K. Ketokivi (toim.) Polkuja ja poikkeamia – Aikuisuutta etsimässä. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 56, 7-32.
- Antikainen, A. 1993. Kasvatus, koulutus ja yhteiskunta. Porvoo: WSOY.
- Antikainen, A. 1998. Kasvatus, elämäntilanne ja yhteiskunta. Porvoo: WSOY.
- Autio, V., Hanhijoki, I., Katajisto, J., Kimari, M., Koski, L., Lehtinen, J., Montén, S., Taipale, U. & Vasara, A. 1999. Ammatillinen koulutus 2010. Työvoiman tarve vuonna 2010 ja ammatillisen koulutuksen mitoitus Opetushallitus. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Bühler, C. 1933. Der menschliche Lebenslauf als psychologisches Problem. Leipzig: Verlag von S. Hirzel.
- Blomfield, C. J. & Barbe, B. L. 2011. Developmental experiences during extracurricular activities and Australian adolescents' self-concept: Particularly important for youth from disadvantaged schools. *Journal of Youth and Adolescence* 40 (5), 582-594.
- Clarkeburn, H. & Mustajoki, A. 2007. Tutkijan arkipäivän etiikka. Tampere: Vastapaino.
- Collwitzer, P. M., Fujita, K. & Oettingen, G. 2004. Planning and implementation of goals. Teoksessa R. F. Baumeister & K. D. Vohs (toim.) *Handbook of self-regulation. Research, theory and applications*. New York & London: The Guilford Press, 211-228.
- Connolly, M. K., Quinn, E. & Redding, E. 2011. Dance 4 your life: Exploring the health and well-being implications of a contemporary dance intervention for female adolescents. *Research in Dance Education* 12 (1), 53-66.
- Coulombe, J. A., Reid, G. J., Boyle, M. H. & Racine, Y. 2011. Sleep problems, tiredness and psychological symptoms among healthy adolescents. *Journal of Pediatric Psychology* 36 (1), 25-35.

- Cunningham, E. G., Brandon, C. M., Frydenberg, E. 2000. The development of coping resources in pre-adolescence within the context of whole-school curriculum. Paper presented at the Annual Conference of the American Educational Research Association. 24.-28.4.2000. New Orleans, LA.
- Dotterer, A. M., McHale, S. M. & Croute, A. C. 2007. Implications of out-of-school activities for school engagement in african american adolescents. *Journal of Youth and Adolescence* 36 (4), 391-401.
- Dunderfelt, T. 1990. *Elämänkaaripsykologia*. 9.-10. p. Porvoo: WSOY.
- Eliasson, A., Eliasson, A., King, J., Gould, B. & Eliasson, A. 2002. Association of sleep and academic performance. *Sleep and Breathing* 6 (1), 45-48.
- Field, A. 2009. *Discovering statistics using SPSS*. 3rd ed. Los Angeles: SAGE.
- Frydenberg, E. & Lewis, R. 1993. *Adolescent coping scale*. Camberwell: ACER.
- Frydenberg, E. 1997. *Adolescent coping. Theoretical and research perspectives*. London & New York: Routledge.
- Gaultney, J. F. 2010. The prevalence of sleep disorders in college students: Impact on academic performance. *Journal of American College Health* 59 (2), 91-97.
- Gibson-Cline, J., Baker, C., Al-Saffar, Q., Arsoy, S., Guimaraes, I., Robertson, M., Shafir, B., De Weerd, P., Velazco, G., Dikaiou, M., Haritos-Fatouras, M., Kashyap, L., Di Paula, M., Ondis, G., Sun, F., Jones, C., Kisseoglou, G., Di Paula, F. & De Aguiar Pereira, E. 1996. *Teoksessa J. Gibson-Cline (toim.) Adolescence from crisis to coping. A thirteen nation study*. Oxford: Butterworth-Heinemann Ltd, 27-39.
- Gilman, R. 2001. The relationship between life satisfaction, social interest, and frequency of extracurricular activities among adolescent students. *Journal of Youth and Adolescence* 30 (6), 749-767.
- Green, S. & Salkind, N. 2008. *Using SPSS for Windows and Macintosh: Analyzing and understanding data*. 5th ed. Upper Saddle River, NJ: Pearson/Prentice Hall.
- Hakala, P. T., Saarni, L. A., Ketola, R. L., Rahkola, E. T., Salminen, J. J. & Rimpelä, A. H. 2010. Computer-associated health complaints and sources of ergonomic instructions in computer-related issues among Finnish adolescents: A cross-sectional study. *BMC Public Health* 10 (1), 1-8.
- Heikkinen, A. & Henriksson, L. 2001. Kansallisten toimialojen rakentajista ylikansallisten organisaatioiden sekatyöläisiin. *Teoksessa A-H. Anttila & A. Suoranta (toim.) Ammattia oppimassa. Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura. Väki voimakas* 14, 206–263.

- Hietaniemi, E. 2004. Aktivointia, elämänhallintaa, sosiaalista pääomaa: tutkimus ikääntyvien työttömien elämänhallinnan tekijöistä ja syrjäytymistä torjuvien toimenpiteiden vaikutuksista. Viitattu 17.3. 2011
http://mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/06_tyoministerio/06_julkaisut/06_tutkimus/tpt260.pdf
- Hirschi, T. 2004. Self-control and crime. Teoksessa R. F. Baumeister & K. D. Vohs (toim.) Handbook of self-regulation. Research, theory and applications. New York & London: The Guilford Press, 537-552.
- Hirvonen, M. 2006. Ammattikouluista avoimiin oppimisympäristöihin. Ammatillisen erityisopettajan työ muutoksessa. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 64.
- Hirvonen, M., Lerkkanen, J. & Muuronen, A. 2007. Case: Erityisopiskelijan ura- ja elämänsuunnittelun tukeminen Jyväskylän ammattiopistossa. Teoksessa H. Kasurinen & M. Launikari (toim.) Chances – Opinto-ohjauksen kehittäminen nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Opetushallitus, 134–143.
- Hirvonen, M. & Pynnönen, P. 2010. Ammatillisten erityisopettajien työn sisältö, muutos ja haasteet. Teoksessa L. Kaikkonen (toim.) Ammatilliset erityisopettajat oman työnsä asiantuntijoina. Tutkimus ammatillisten erityisopettajien työstä. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 109, 39–50.
- Honkanen, E. 2006. Opinto-ohjaus ja erityisopetus. Asiakirja- ja haastattelututkimus opetussuunnitelman perusteiden mukaisesta opinto-ohjauksesta ammatillisessa erityisopetuksessa. Hämeen ammattikorkeakoulun ammatillisen opettajakorkeakoulun julkaisuja 1/2006. Väitöskirja.
- Hull, J. G. & Slone, B. L. 2004. Alcohol and self-regulation. Teoksessa R. F. Baumeister & K. D. Vohs (toim.) Handbook of self-regulation. Research, theory and applications. New York & London: The Guilford Press, 466-491.
- Ihatsu M. & Koskela, H. 2001. Keskeyttääkö vai ei? Ammatillisten oppilaitosten aktivointi ja koulutuksen keskeyttämisen vähentäminen -projektin alkukartoitus. Opetushallitus.
- Jyväskylän ammattiopiston koulutustarjonta. Ammatilliset perustutkinnot. Viitattu 12.2.2011 <http://www.jao.fi/?Deptid=16432>
- Jäppinen, A-K. 2007. Kiinni ammattiin – Ote opintoihin. Keskeyttämisen vähentäminen ammatillisessa peruskoulutuksessa. Opetusministeriön julkaisuja 2007:27. Opetusministeriö.
- Kaarninen, M. 2001. Ammattia vai perhettä varten? Tyttöjen ammattikoulutus 1920–30-luvulla. Teoksessa A-H. Anttila & A. Suoranta (toim.) Ammattia oppimassa. Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura. Väki voimakas 14, 120–143.

- Kaartinen, R & Lähteenmaa, J. 2006. Miten ja mihin nuoret käyttävät pikavippejä ja muita kulutusluottoja? Kauppa- ja teollisuusministeriö. Rahoitetut tutkimukset 10/2006.
- Kansalaisuuslaki 16.5.2003/359. Viitattu 10.2.2011
[http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030359?search\[type\]=pika&search\[pika\]=kansalaisuuslaki](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030359?search[type]=pika&search[pika]=kansalaisuuslaki)
- Kaukonen, R. 2007. Tilastoista syrjäytyneitä nuoria on noin 14 000. Tieto & trendit, 7/2007 http://www.stat.fi/artikkelit/2007/art_2007-11-07_002.html
- Kettunen, P. 2001. Millaisiin kysymyksiin ammatillisella koulutuksella on vastattu? Teoksessa A-H. Anttila & A. Suoranta (toim.) Ammattia oppimassa. Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura. Väki voimakas 14, 52–91.
- Kiviniemi, L. 2009. Nuorten omat kokemukset psyykkisestä pahoinvoinnista ja paranemisesta. Teoksessa A-L. Lämsä (toim.) Mun on paha olla. Näkökulmia lasten ja nuorten psyykkiseen hyvinvointiin. Jyväskylä: P-S-kustannus, 111–120.
- Kivekäs, M. 2001. Ammatillinen koulutus nuoren selviytymisen ja syrjäytymisen pelikenttänä. Teoksessa M. Kivekäs & K. Suopajarvi. Syrjänpudotettu vai oman polkunsu kulkija: Nuori ammatillisen koulutuksen keskeyttäjänä. Kotka: Kotkan kaupungin sivistystoimi, 4-120.
- Koljonen, V. 2002. Nuorten velkaantuminen ja maksuhäiriöt. Teoksessa M. Autio, I. Eresmaa, V. Heinonen, V. Koljonen, P. Paju & T-A. Wilska. Pakko riittää. Näkökulmia nuorten maksuhäiriöihin ja kulutukseen. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 24, 12–118.
- Kort-Butler, L. A & Hagewe, K. J. 2011. School-based extracurricular activity involvement and adolescent self-esteem: A growth-curve analysis. *Journal of Youth and Adolescence* 40 (5), 568-581.
- Koskinen, T. 2007. Toisen asteen yhteys? Aktivointia ammatilliseen koulutukseen ja keskeyttämisen ehkäisyä – kokemuksia ja hyviä käytäntöjä. 3. p. Opetusalan koulutuskeskus.
- Kouluterveyskysely 2006. Kouluterveyskysely 2006 -kyselyn valtakunnalliset taulukot: Mieliäla. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 28.5.2011
<http://info.stakes.fi/kouluterveyskysely/FI/tulokset/taulukot2006/mieliäla06.htm>
- Kouluterveyskysely 2010. Kouluterveyskyselyn tulokset 2008-2010. Ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijat. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 28.3.2011 http://info.stakes.fi/NR/rdonlyres/F43EFBD3-93A2-4DE2-B6E9-DADBF63EDD92/0/kokoaineisto_2010_aol.pdf
- Kuluttajavirasto & kuluttaja-asiamies. 2004. Kuluttajaoikeuden linjauksia. Alaikäiset, markkinointi ja ostokset. Tietoa elinkeinonharjoittajille. Viitattu 28.5.2011
<http://www.kuluttajavirasto.fi/File/d694b6cc-c067-4701-bdfc->

af265ee3b4cd/Alaik%C3%83%C2%A4iset%20markkinointi%20ja%20ostokset%20.pdf

- Kuronen, I. 2011. ”Mun kompassin neula vaan pyörii.” Keskeyttämiskokemuksia ammatillisesta koulutuksesta. Koulutuksen tutkimuslaitos. Tutkimuselosteita 41. Jyväskylä. Väitöskirja.
- Lajunen, H-R., Keski-Rahkonen, A., Pulkkinen, L., Rose, R. J., Aila Rissanen, A. & Kaprio, J. 2009. Leisure activity patterns and their associations with overweight: A prospective study among adolescents. *Journal of Adolescence* 32, 1089-1103.
- Laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta 21.8.1998/631. Viitattu 13.2.2011
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980631>
- Laki ammatillisesta koulutuksesta 21.8.1998/630. Viitattu 10.2.2011
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980630>
- Laki holhustoimesta 1.4.1999/442. Viitattu 28.5.2011
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990442>
- Laki julkisesta työvoimapalvelusta 30.12.2002/1295. Viitattu 10.2.2011
[http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2002/20021295?search\[type\]=pika&search\[pika\]=laki%20julkisesta%20ty%C3%B6voimapalvelusta](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2002/20021295?search[type]=pika&search[pika]=laki%20julkisesta%20ty%C3%B6voimapalvelusta)
- Lastensuojelulaki 13.4.2007/417. Viitattu 10.2.2011
[http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417?search\[type\]=pika&search\[pika\]=lastensuojelulast](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417?search[type]=pika&search[pika]=lastensuojelulast)
- Launonen, A. 2005. Ammatillisen koulutuksen keskeyttämisen ehkäisy ja ammatilliseen koulutukseen aktivointi – Rahalla vai rakkaudella? Päättyneiden tavoite 3 -ohjelman ESR-projektien 2000-2003 loppuraporttien ja laadullisten raporttien analysointi ja projektien vaikuttavuuden selvittäminen. Moniste 18/2005. Opetushallitus.
- Lavikainen, H. 2007. 14–16-vuotiaiden nuorten ilmoittamat alkoholihaitat. Avovastausten ja strukturoitujen vastausten tulosten vertailua. Teoksessa C. Tigerstedt (toim.) Nuoret ja alkoholi. Alkoholi- ja huumeutkijain seura & Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 75, 103–120.
- Lehtinen, A-R & Remes, R. 2005. Kulutus nuorten velkaantumisen taustalla. Teoksessa J. Leskinen, H. Hallman, M. Isoniemi, L. Perälä, T. Pohjoisaho & E. Pylvänäinen (toim.) Vox consumptoris – Kuluttajan ääni. Kuluttajatutkimuskeskuksen vuosikirja 2005, 107–120.
- Linnakangas, R. & Suikkanen, A. 2004. Varhainen puuttuminen. Mahdollisuus nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2004:7. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Luopa, P., Lommi, A., Kinnunen, T. & Jokela, J. Nuorten hyvinvointi Suomessa

2000-luvulla. Kouluterveyskysely 2000–2009. Raportti 20/2010. Viitattu 28.3.2011 <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/91431fe2-cfa6-4909-9363-75eda1839dc3>

Lämsä, A-L. 2009. Yhteiskunnan muutos ja elämän riskit. Teoksessa A-L. Lämsä (toim.) *Mun on paha olla. Näkökulmia lasten ja nuorten psyykkiseen hyvinvointiin*. Jyväskylä: P-S-kustannus, 21–32.

Metso, M., Ahlström, S., Huhtanen, P., Leppänen, M. & Pietilä, E. 2009. Nuorten päihteiden käyttö Suomessa 1995–2007. ESPAD-tutkimusten tulokset. Raportti 6/2009. Viitattu 28.3.2011 <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/1bdd2d77-b36d-499c-b8de-dd714abf80d8>

Metsämuuronen, J. 2005. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. 3. laitos. Helsinki: International methelp ky.

Muuronen, A. 2007. Erityisopetuksen ohjaukselliset toimintamallit ja hyvät käytännöt. Teoksessa H. Kasurinen & M. Launikari (toim.) *Chances – Opinto-ohjauksen kehittäminen nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi*. Opetushallitus, 116–133.

Myllyniemi, S. 2009. Taidekohtia. Nuorisobarometri 2009. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 97. Viitattu 29.3.2011 http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/nuorisoasiain_neuvottelukunta/julkaisut/barometrit/liitteet/Nuorisobarometri_2009.pdf

Määttä, S., Kiiveri, L. & Kairaluoma, L. 2011. Motivoimaa -hanke ammatillisen nuorisoasteen koulutuksessa. *NMI Bulletin* 21 (2), 36–50

Nummenmaa, L. 2009. Käyttäytymistieteiden tilastolliset menetelmät. 1. uud. laitos. Helsinki: Tammi.

Nurmi, J-E. 1995. Nuoruusiän kehitys: etsintää, valintoja ja noidankehiä. Teoksessa P. Lyytinen & M. Korkiakangas & H. Lyytinen (toim.) *Näkökulmia kehityopsykologiaan. Kehitys kontekstissään*. Porvoo: WSOY, 256–274.

Nurmi, J-E. 2011. Miksi nuori syrjäytyy? *NMI Bulletin* 21 (2), 28–35.

Opetushallituksen WERA – web-raportointipalvelu. 2009. Ammatillisen peruskoulutuksen uudet opiskelijat (aikasarja). 10067 Jyväskylän ammattiopisto. Viitattu 20.5.2011 <https://www.data.oph.fi/wera/wera>

Opetushallitus. 2002. Innovatiiviset työpajat ammatillisissa oppilaitoksissa. ESR -projektin loppuraportti. Viitattu 10.2.2011 http://www.oph.fi/download/49144_innovatiiviset_tyopajat_ammattillisissa_oppilaitoksissa.pdf

Opetushallitus. 2009. Autoalan perustutkinnon perusteet. Viitattu 10.2.2011 http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/opetus suunnitelmien_ja_tutkintojen_perusteet/ammattilliset_perustutkinnot/tekniikan_ja_liikenteen_ala

- Opetushallitus. 2010. Opiskelu ja tutkinnot ammatillisessa koulutuksessa.
Viitattu 14.6.2010
http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/amatillinen_koulutus/opiskelu_ja_tutkinnot/?lang=fi
- Opetusministeriö. 2003. Lasten ja nuorten syrjäytymisen ennaltaehkäisy koulutuksen alalla. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2003:4.
- Opetusministeriö. 2005. Perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen nivelvaiheen kehittämistyöryhmän muistio. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2005:33.
- Pietikäinen, R. 2005. Vaihtoehtoisia polkuja etsimässä – Työpajanuorten orientaatiot. Teoksessa S. Aapola & K. Ketokivi (toim.) Polkuja ja poikkeamia – Aikuisuutta etsimässä. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 56, 219–253.
- Piispa, M. 2010. Övereitä, sekoiluja ja moniongelmaisuuutta. Huumeisiin liittyvät kuolemat Suomessa 2007. Helsingin yliopisto. Valtiotieteellinen tiedekunta. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 28.3.2011
<https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/63576/overeita.pdf?sequence=1>
- Pirttimaa, R. & Kaikkonen, L. 2010. Ammatillisten erityisopettajien tulevaisuuden kuvat työstään ja erityisopetuksesta. Teoksessa L. Kaikkonen (toim.) Ammatilliset erityisopettajat oman työnsä asiantuntijoina. Tutkimus ammatillisten erityisopettajien työstä. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 109, 59–70.
- Pönkkö, M-L & Tervonen-Rossi, R. 2009. Moniammatillinen yhteistyö lapsen ja nuoren kasvun tukemisessa. Teoksessa A-L. Lämsä (toim.) Mun on paha olla. Näkökulmia lasten ja nuorten psyykkiseen hyvinvointiin. Jyväskylä: P-S-kustannus, 145–157.
- Rainio, S., Pere, L., Lindfors, P., Lavikainen, H., Saarni, L. & Rimpelä, A. 2009. Nuorten terveystapatutkimus 2009. Nuorten tupakkatuotteiden ja päihteiden käyttö 1977-2009. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2009:47. Viitattu 28.3.2011
http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=39503&name=DLFE-10634.pdf
- Raitanen, M. 2001. Aikuistuminen. Uusi vaihe elämässä vai uusi elämä vaiheessa? Teoksessa A. Sankari & J. Jyrkämä (toim.) Lapsuudesta vanhuuteen. Iän sosiologia. Tampere: Vastapaino, 187–224.
- Rantanen, E. & Vehviläinen, J. 2007. Kannattavaa opiskelua? Opintojen keskeyttäminen ammatillisissa oppilaitoksissa. Opetushallitus.
- Roberts, R. E., Roberts, C. R. & Chen, I. G. 2001. Functioning of adolescents with symptoms of disturbed sleep. *Journal of Youth and Adolescence* 30 (1), 1–18.

- Saarenpää-Heikkilä, O. 2009. Koululaisten uniongelmia voidaan ehkäistä ennalta. Suomen lääkärilehti 64 (1-2), 35–41.
- Salonen, P., Aromaa, M., Rautava, P., Suominen, S., Alin, J. & Liuksila, P-K. 2004. Miten suomalainen koululainen voi? Viidennen luokan laajennetun terveystarkastuksen keskeisiä löydöksiä. Duodecim 120, 563–569.
- Salonen, R. 2005. Milloin omaan kotiin? Aikuistumisen vastuu Suomessa ja Espanjassa. Teoksessa S. Aapola & K. Ketokivi (toim.) Polkuja ja poikkeamia – Aikuisuutta etsimässä. Nuorisotutkimusverkosto/Nuoriostutkimusseura. Julkaisuja 56, 66–99.
- Sayette, M. A. 2004. Self-regulatory failure and addiction. Teoksessa R. F. Baumeister & K. D. Vohs (toim.) Handbook of self-regulation. Research, theory and applications. New York & London: The Guilford Press, 447-465.
- Seiffge-Krenke, I., Aunola, K., & Nurmi, J-E. 2009. Changes in stress perception and coping during adolescence. The role of situational and personal factors. Child Development 80 (1), 259 – 279.
- Shafir, B. 1996. Israel. Teoksessa J. Gibson-Cline (toim.) Adolescence from crisis to coping. A thirteen nation study. Oxford: Butterworth-Heinemann Ltd, 119-135.
- Smith, G. J. 2007. Parenting effects on self-efficacy and self-esteem in late adolescence and how those factors impact adjustment to college. Paper presented at the Annual Meeting of the Eastern Psychological Association. 23.–25.3.2007. Philadelphia, PA.
- Tilastokeskus. 2010a. Koulutuksen keskeyttäminen koulutussektoreittain ja maakunnittain lukuvuonna 2007/2008. Viitattu 12.2.2011
<http://pxweb2.stat.fi/Dialog/Saveshow.asp>
- Tilastokeskus. 2010b. Koulutuksen keskeyttäminen 2008. Suomen virallinen tilasto. Koulutus 2010. Viitattu 12.2.2011
http://www.stat.fi/til/kkesk/2008/kkesk_2008_2010-03-12_fi.pdf
- Tynjälä, J. 1999. Sleep habits, perceived sleep quality and tiredness among adolescents. A health behavioural approach. Studies in Sport, Physical Education and Health 61. Väitöskirjatutkimus. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Vanhalakka-Ruoho, M. 2007. Vastuuta ja vapautta – Nuori oman elämänsä suunnanottajana. Teoksessa H. Kasurinen & M. Launikari (toim.) Chances – Opinto-ohjauksen kehittäminen nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Opetushallitus, 246–260.
- Vanttaja, M. & Järvinen, T. 2004. Koulutuksesta ja työstä karsiutuneet. Vailla ammattitutkintoa ja työpaikkaa vuonna 1985 olleiden nuorten myöhemmät elämänvaiheet. Yhteiskuntapolitiikka 69, 472–480.
- Vehviläinen, J. 2008. Kuvauksia koulutuksen keskeyttämisestä. Opetushallitus.

- Wilska, T-A. & Eresmaa, I. 2002. Nuorten toimeentulon subjektiivinen kokeminen – Arjen realismia vai tulevaisuuden kuvitelmia. Teoksessa M. Autio, I. Eresmaa, V. Heinonen, V. Koljonen, P. Paju & T-A. Wilska. Pakko riittää. Näkökulmia nuorten maksuhäiriöihin ja kulutukseen. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 24, 176–203.
- Wolfson, A. R. & Carskadon, M. A. 1998. Sleep schedules and daytime functioning in adolescents. *Child Development* 69 (4), 875–887.
- Zimmer-Gembeck, M. J. & Skinner, E. A. 2011. The development of coping across childhood and adolescence. An integrative review and critique of research. *International Journal of Behavioral Development* 35 (1), 1–17.